

UNIVERSITATEA TEHNICĂ A MOLDOVEI

Cu titlu de manuscris
C.Z.U.: 37.01 (043.2)

LUNGU, VIORELIA

**FUNDAMENTE CONCEPTUALE ȘI METODOLOGICE ALE
EDUCAȚIEI PROSPECTIVE**

531.01 Teoria generală a educației

REZUMATUL
tezei de doctor habilitat în științe ale educației

Chișinău, 2024

Teză a fost elaborată la Departamentul Științe Socio Umane din cadrul
Universității Tehnice a Moldovei

Componența Comisiei de susținere publică a tezei

(aprobată prin decizia Consiliului Științific al UTM, proces-verbal n.4 din 20.05.2024):

ANTOCI, Diana, doctor habilitat în științe ale educației, profesor universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, **președinte**

AFANAS, Aliona, doctor habilitat în științe ale educației, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, **secretar științific**

SILISTRARU, Nicolae doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea
Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, **consultant științific**

ȘOITU, Laurențiu, doctor în științe ale educației, doctor în filosofie, profesor emerit,
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, România, **referent oficial**

GAGIM, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea de Stat „Alec
Russo” din Bălți, membru-corespondent al Academiei de Științe a Moldovei,
referent oficial

BOROZAN, Maia, doctor habilitat în pedagogie, profesor universitar, Universitatea
Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, **referent oficial**

CAPCELEA, Valeriu, doctor habilitat în științe filosofice, conferențiar universitar,
Academia de Științe a Moldovei, **referent oficial**

JELESCU, Petru, doctor habilitat în psihologic, profesor universitar, Universitatea
Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, **referent oficial**

Susținerea va avea loc la 11 octombrie 2024, ora 12.00 în ședința Comisiei de susținere
publică a tezei de doctor habilitat din cadrul Universității Tehnice a Moldovei, str.
Studentilor 7/9, blocul 3, sala 208. Chișinău, MD 2045.

Teza de doctor habilitat și rezumatul pot fi consultate la Biblioteca Științifică a Universității
Tehnice a Moldovei și la pagina web a ANACEC (www.anacec.md).

Rezumatul a fost expediat la 06 septembrie 2024 2024.

Secretar științific al Comisiei
de susținere publică a tezei **Aliona AFANAS**,
dr. hab. în št. ed., conf. univ.

Consultant științific **Nicolae SILISTRARU**,
dr. hab. în ped., prof. univ.

Autor **Viorelia LUNGU**
dr. în ped., conf. univ.

© Lungu Viorelia, 2024

Cuprins:

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII.....	5
CONȚINUTUL TEZEI.....	15
Introducere	15
1. Fundamente epistemologice ale educației prospective	15
2. Orientări teoretico-practice ale cunoașterii valorilor prospective reperate în formarea inițială a studenților	21
3. Educația prospectivă: configurații teoretico - metodologice	26
4. Valorificarea experimentală a paradigmei educației prospective.....	36
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	46
BIBLIOGRAFIE	53
LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMĂ.....	63
ADNOTARE	71
ANNOTATION.....	72

LISTA ABREVIERILOR

În limba română:

Abreviere	Semnificație
BGEP	Blocul Gnoseologic al Educației Prospective
BOCP	Blocul Operațional al Competenței Prospective
CP	Competență prospectivă
EP	Educație prospectivă
FCIM	Facultatea Calculatoare, Informatică și Microelectronică
PEP	Psihopedagogie și educație preșcolară
PP	Pedagogia prospectivă
TEP	Teoria Educației Prospective
VCP	Valorile Competenței Prospective
VP	Valori prospective

în limba engleză:

Abbreviation	Meaning
EBPE	Epistemological Block of Prospective Education
FCIM	Faculty of Computers Informatics and Microelectronics
OBPCF	Operational Block of Prospective Competence Formation
PEP	Psihopedagogie și educație preșcolară
PC	Prospective Competence
PE	Prospective Education
PP	Prospective Pedagogy
PPE	Psychopedagogy and Preschool Education
PV	Prospective Values

REPERE CONCEPTUALE ALE CERCETĂRII

Actualitatea și importanța temei de cercetare rezultă din impactul crizelor globale și a crizei mondiale ale educaționale. În acest sens, *Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură* evidențiază tendințe sociologice, ecologice și tehnologice ce schimbă sistemele de învățământ, care trebuie să se adapteze. Menționând că educația are cel mai mare potențial de transformare pentru a modela un viitor drept și durabil, venind cu recomandarea „de a construi un nou contract social pentru educație, care să satisfacă nevoile viitoare ale umanității [81, p.144].

În scopul de diminuare a impactului crizei educației, în anul 2018, *Organizația pentru Cooperare Economică și Dezvoltare* a lansat proiectul *Viitorul educației și competențelor 2030*, pentru orientarea procesului de învățământ spre formarea competenței de planificare anticipată [80, p. 13].

Totodată, se menționează că este necesar să se înregistreze progrese cu privire la dezvoltarea, acceptarea și atribuirea de calitate înaltă educației pentru că, „diversitatea din ce în ce mai mare a studenților impune un proces de predare profesional, pedagogii trebuie să fie formați pentru a se adapta studenților ce provin din medii diverse și au așteptări și nevoi variate” [119, p. 7; 118].

Ca soluție, documentele de politici, *Strategia „Educația 2030”* subliniază că „componenta culturală și de mentalitate este esențială pentru orice proces de schimbare-dezvoltare [125, p. 21]. Documentul vizat stipulează necesitatea „regândirii rolului educației, învățării și cunoașterii în lumina provocărilor și oportunităților, a viitorului anticipat, posibil și preferat” [80; 125]. În acest sens, fiind evidențiați factorii ce determină formarea unei viziuni strategice și axele valorice pe care se sprijină această strategie: *sustenabilitatea calității, accesibilitatea, adaptabilitatea și prospectivul*” [125, p. 25]. Totodată, *Codul Educației al Republicii Moldova* prevede promovarea „valorilor general-umane” [118, art. 4], ca strategie de umanizare a umanului.

Sistemul de idei referitoare la educația prospectivă sunt dezvoltate de către cercetătorii din varii spații geografice care menționează că „omul este *uitat*” [34], iar problemele acestuia cresc, fapt ce afectează asupra viitorului întregii societăți, din perspectiva degradării umane care „reduc grav șansele generațiilor viitoare de a avea o viață bună din toate perspectivele” [16, p. 160].

Cert este faptul că „azi, categoria de viitor posibil constituie cheia de boltă a acțiunii educaționale, de aceea, nevoia de a înțelege prezentul este la fel de importantă ca și nevoia de a proiecta viitorul” [15, p. 30].

„Educația trebuie să treacă înaintea instrucției, deoarece suntem într-un ritm accelerat al schimbărilor” [70, p. 38], afirmație care descrie caracteristicile educației într-o criză fără precedent și în acest context sunt necesare acțiuni foarte bine gândite din punct de vedere teoretico-practic, pentru a reforma sistemul educațional și a asigura dezvoltarea umanității în viitorul apropiat.

Accentuarea caracterului prospectiv al educației este importantă în formarea personalității studenților, deoarece criza globală evidențiază tot mai mult nevoia de a realiza trecerea de la analiza caracterului prospectiv al educației la construcția paradigmatică a educației prospective (caracterul prospectiv fiind parte componentă a educației prospective), iar riscurile care apar în diverse domenii, prezintă dovada că educația prospectivă nu este doar o prerogativă a sistemului educațional, ci atenționează privind necesitatea conjugării eforturilor entităților sociale.

În esență, constatăm importanța educației prospective ca o modalitate de „abordare, înțelegere și exploatare pozitivă a problematicii lumii contemporane, în baza definirii acesteia ca practică socială, ca proces de dezvoltare individuală și colectivă ce facilitează transformarea și autotransformarea” [47; 48, p. 58].

Din atare considerente, cercetarea noastră identifică și relevă contribuții privind racordarea educației prospective la politicile educaționale, pledând pentru ca aceasta să devină determinantă în activitatea instituțiilor educaționale din Republica Moldova. Iar, corelarea dirijată a evoluției sistemului de învățământ superior cu mediul socio-economic la nivel național și global revendică nevoia de *consolidare a direcției prospective a educației*. Astfel, demersul științific pentru fundamentarea teoretică și metodologică a educației prospective a devenit una dintre problemele-cheie ale pedagogiei contemporane.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare. Studiile privind *educația prospectivă* și conceptul de *prospectiv* au fost promovate și dezvoltate începând cu mijlocul sec. al XX-lea.

În plan internațional termenul prospectiv a fost abordat de G. Berger [10], R. Dottrens [32], R. Singh [64]; dimensiunea prospectivă

în domeniul planificării, a afacerilor – de către J. Naisbitt, P. Dixon [99; 76]; gândirea viitorului – R. Slaughter [103]; anticiparea, planificarea și orientarea în educație, crearea viitorului – M. Godet [84]; teoria viitorului – J. Duran [77]; teoria previziunii – E. Hideg [89]; planificarea în domeniul tehnologiei – A. Toffler [102], J. Hertvik [88]; В. Данильченко [107]; formarea resurselor umane pentru viitor – J. Dewey [31], R. Dottrens [32]; educație pentru schimbare [21], pedagogie prospectivă”, „educație prospectivă”, „prospectiva educației”, „caracter prospectiv al educației” – S. Cristea [23; 24], abordarea factorilor, condițiilor și agenților schimbării educaționale – V.-M. Cojocariu [18], I. Jinga și E. Istrate [40], M.-D. Bocoș [12], E. Macavei [54], „anticipare” – M. Stanciu [65]; formarea competențelor predictive ale cadrului didactic din perspectiva viitorului – I. Sabău, C. Popa, M. Berce, M. Florescu, S. Laurian [61]; pedagogia inovativă a viitorului – C. Herodotou; M. Sharples; M. Gaved [90]; prospectiva educației – Н. Бордовская și А. Реан [108]; gestionarea riscurilor – В. Боровкова [109]; evaluarea prospectivă a calității educației în cercetare – М. Матюшкина [114].

În Republica Moldova „caracterul prospectiv al educației”, „educație prospectivă” a fost abordat de N. Silistraru [62], L. Cuznețov [28; 29; 30], dimensiune prospectivă” – V. Lungu [53]; competențele prognostice – Vl. Guțu, E. Muraru și O. Dandara [37]; competența proiectivă – V. Goraș-Postică [35; 36]; pregătirea instituției/organizației pentru crize și transformare – D. Patrașcu, Al. Roman, T. Patrașcu [58]; calitatea educației – S. Baciu [8], transferul inovațional în învățământul universitar – V. Cojocaru [19], educația prin valori și pentru valori D. Antoci [5]; axiologia educației – D. Antoci, M. Borozan [3]; restructurarea sistemului de învățământ superior – R.V. Turcan, L. Bugaian etc. [72]; teoria profesionalizării cadrelor didactice – A. Afanas [1] ș.a.

Studiul propus contribuie la actualizarea, dezvoltarea într-o viziune holistică cercetarea realizată în anul 2012, (Teza de doctor „*Conceptualizarea educației prospective în cadrul universitar*” [53]). Cercetarea menționată a fost axată pe tratarea și studierea *Educației prospective ca dimensiune a educației, definirea conceptului de educație prospectivă* și elaborarea *Modelului pedagogic* de formare a competenței prospective la studenții din învățământul universitar, prin analiza schimbărilor în sistemul educațional universitar produse până în 2012.

În contextul analizei tematicii educației prospective lucrarea „*Valorile pedagogice ale dezvoltării atitudinii nonconflictuale la studenți din perspectiva integrării profesionale*” cercetătoarea E. Țârnă [71] promovează o nouă direcție de cercetare: *pedagogia prospectivă a integrării profesionale*. Din perspectiva scopului și obiectivelor proiectate autoarea abordează cercetările evolutive a faptelor/a fenomenelor de viitor – integrarea profesională prin analiza necesităților actuale, dezvoltarea atitudinii nonconflictuale.

Cercetarea noastră este axată pe dezvoltarea pedagogiei prospective prin: conceptualizarea Paradigmei educației prospective, reprezentată de *Teoria educației prospective*, definirea conceptele de pedagogie prospectivă, competență prospectivă, redefinirea conceptul de educație prospectivă etc., elaborarea modelelor Blocul gnoseologic al educației prospective, Blocul operațional al formării competenței prospective, stabilirea principiilor și legităților care au constituit fundamente conceptuale și metodologice ale educației prospective.

Analizând gradul de cercetare a temei și sintetizând esența studiilor evocate în acest context, constatăm că unele studii, deși abordează specificul educației prospective, se rezumă la aspecte particulare (scop educațional sau caracter prospectiv), la elemente structurale (anticipare, planificare etc), în existența educației prospective și interpretări diferite (de ex., ca *tip de educație, studiu metodic, funcție sistemică globală, principiu ș.a.*).

Problematika educației în secolului XXI (globalizarea și ritmul accelerat al schimbărilor), determină orientarea în mod preponderent spre valori economice, tot mai evidentă fiind manipularea informațională, iar valorile morale par să nu mai fie esențiale (dispare *omul* din procesul educațional), mai puțin este luată în considerare anticiparea educației de viitor, etc. Acestea constituie unele caracteristici ale crizei globale ale educației.

Un alt aspect al problemei care a generat cercetarea noastră ține de faptul că așa cum valorile educației se schimbă de la o epocă la alta, inadaptarea este consecința lipsei unei mentalități inovatoare axată pe rezolvarea problemelor. Datorită noilor tehnologii și a inovațiilor din diverse domenii, unele competențe devin depășite în timp, iar altele noi sunt solicitate. În acest sens, apare nevoia tot mai acută de formare a valorilor competenței prospective la studenți în cadrul programului de formare inițială.

În această ordine de idei, actualitatea temei de cercetare derivă din necesitatea unei analize de ansamblu a programului de studii universitare în domeniul pedagogic și cel tehnologic (ambele cu impact asupra viitorului și crizei existențialității din perspectiva responsabilității, a securității, a viabilului socio-uman). Analiza acestor documente universitare ne-a determinat să constatăm că în mare parte, ele sunt orientate spre viitor prin formarea profesională, însă mai puțin se axează pe educația prin intermediul valorilor competenței prospective, evidențiem caracterul insuficient al cercetărilor privind *fundamentarea teoretică și metodologică a educației prospective* în domeniul pedagogiei universitare

Analizând cerințele pentru educația contemporană, teoria, practica și sistemele educaționale existente, au fost identificate următoarele **contradicții**: pe de o parte, consolidarea crizelor la nivel global inclusiv educațional, formarea inițială a studenților insuficientă față de ritmul accelerat al schimbărilor, incertitudinea științifică privind formarea valorilor, nevoia formării personalității prospective axată pe competențe pentru viitor, indicată în cadrul normativ și reglementările existente cu lipsa unor repere epistemologice clare ale educației prospective, iar, pe de altă parte, educația necesită o abordare prin prisma caracterului anticipativ.

În această ordine de idei, contextul socio-educational, interpretat din perspectiva ariei de investigație, conturează **problema cercetării**: *Care sunt premisele și reperele teoretico-practice ale educației prospective în instituțiile de învățământ superior pentru formarea personalității prospective?*

Scopul cercetării constă în dezvoltarea pedagogiei prospective prin conceptualizarea, dezvoltarea și valorificarea practică a Paradigmei educației prospective orientată spre formarea personalității prospective a studentului în învățământul superior.

Ipoteza cercetării: *fundamentarea teoretică și metodologică a educației prospective a studenților va deveni eficientă dacă: demersul investigațional se va axa pe: dezvoltarea pedagogiei prospective prin conceptualizarea Paradigmei educației prospective, reprezentată de Teoria educației prospective, de definirea conceptului pedagogie prospectivă și a competenței prospective, redefinirea educației prospective, pe stabilirea dimensiunilor educației prospective, elaborarea principiilor educației prospective, identificarea legităților formării competenței prospective, consemnarea valorilor prospective,*

determinarea condițiilor și a mecanismelor de formare a personalității prospective în învățământul superior.

Pentru realizarea scopului, ne-am propus următoarele **obiective ale cercetării**:

1. Stabilirea reperelor conceptuale ale educației prospective în condițiile ritmului accelerat al schimbărilor și a inovării în procesul educațional universitar.

2. Studiul experimental preliminar de identificare a valorilor personalității prospective a studenților.

3. Dezvoltarea cunoașterii științifice a pedagogiei prospective prin conceptualizarea *Paradigmei educației prospective*, reprezentată de Baza duală (Blocul gnoseologic al educației prospective și Blocul operațional al formării competenței prospective), axată pe Resortul subsecvent în vederea formării personalității prospective.

4. Reconceptualizarea și dezvoltarea semnificației termenilor de pedagogie prospectivă, educație prospectivă, valori ale personalității prospective, competență prospectivă în contextul Teoriei educației prospective.

5. Elaborarea și valorificarea bazei metodologice a educației prospective în învățământul superior reprezentată de legitățile, principiile, condițiile și mecanismele de formare a personalității prospective.

6. Consemnarea și descrierea valorilor personalității prospective în context universitar.

7. Elaborarea concluziilor științifice și a recomandărilor metodologice privind teoria și metodologia educației prospective.

Suportul teoretic al cercetării constituie legități, teorii, principii, concepții, idei din domeniul pedagogiei, filosofiei sociale, filosofiei educației, psihologiei, antropologiei pedagogice, eticii și sociologiei educației; abordarea revoluției științifice și abordarea paradigmatică (T. Kuhn) [91], raportul dintre educație și societate (E. Faure) [79]. Un rol deosebit, în acest sens, revine teoriilor schimbării sociale (C. Geertz, V. Turner) [apud 47], teoriei perspectivei (D. Kahneman și A. Tversky) [92], teoriei anticipării (E. Hideo) [89], teoriilor pregătirii resurselor umane pentru viitor (J. Dewey, A. Tofler, Dm. Todoran) [31, 102, 70], triumphiul prospectiv (M. Godet) [84, 85], caracterul prospectiv și valori ale educației moderne (N. Silistraru) [62, 63], preocupări pentru Opera omnia (L. Șoitu) [67], teoriilor schimbării (V.-M. Cojocariu) [18], teoria transferului inovational (V. Cojocaru)

[17], teoria culturii emoționale (M. Cojocaru-Boroșan) [20; 106], filosofia educației contemporane (I. Gagim) [34], filosofia socială (V. Capcelea) [17], teoria vectorului (P. Jelescu) [39], teoria integralizării orientărilor valorice (D. Antoci) [4], teoria profesionalizării cadrelor didactice (A. Afanas) [1] ș.a.

Sinteza și justificarea metodelor de cercetare. *Metodele de cercetare teoretică: istorică* – presupune analiza evoluției evenimentelor, a teoriilor etc.; *comparativă* – la nivel național și internațional, cu privire la nivelul de implementare a valorilor prospective, corelația trecut-prezent-viitor și analiza educației în comparație cu elementele educației prospective; *reflecția epistemologică* – vizează relația dintre predicția teoretică și realitatea educațională din prezent, dar și necesitatea modernizării politicilor educaționale în scopul formării personalității prospective; *metoda prospectivă* – presupune analiza anticipativă, proactivă, a unor concepte, activități, contexte, situații, opere pedagogice etc., din perspectiva implicațiilor viitoare ale trecutului și ale prezentului; *modelarea teoretică* - dezvoltarea Paradigmei educației prospective ca direcție de formare a personalității prospective în științele educației și prin demers integrat, infiltrate în toate domeniile, cu potențiale efecte educaționale asupra studenților (resurse umane de viitor); *metoda retrospectivă* – analiza cumulativă a faptelor, conceptelor, problemelor, teoriilor, principiilor etc.; *metode de analiză și sinteză* – axate pe investigarea fenomenelor educaționale din perspectivă holistică, stabilind principiile, condițiile și factorii educației prospective și pătrunderea în esența teoretică și practică a educației prospective; *metoda inductivă și deductivă* – bazată pe obținerea concluziilor. Totodată, au fost utilizate și *metode de investigație experimentală*: experimentul pedagogic, inclusiv observația, chestionarul; *metode statistice* – colectarea de date, statistica matematică, reprezentarea grafică. Utilizarea acestora a asigurat dezvăluirea esenței educației prospective și a permis descrierea dinamicii pozitive a valorilor competenței prospective.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării constă în: dezvoltarea cunoașterii științifice a pedagogiei prospective prin determinarea fundamentelor teoretico-metodologice ale educației prospective în termeni de valori ale personalității prospective; conceptualizarea Paradigmei educației prospective, reprezentată de Blocul epistemologic al educației prospective și Blocul operațional al formării competenței prospective, prin Teoria educației prospective; metodologia educației prospective valorificată prin elaborarea legităților,

principiilor, condițiilor și mecanismelor de formare a personalității prospective. Prin elaborarea Teoriei educației prospective au fost create premise în vederea reconceptualizării educației prospective, definirii noțiunii de pedagogie prospectivă, a valorilor prospective și a competenței prospective. Studiul experimental preliminar al identificării valorilor prospective a studenților a permis elaborarea metodologiei educației prospective, a instrumentelor de evaluare a valorilor prospective, stabilirea demersului de formare a competenței prospective, identificarea valorilor prospective a studenților și consolidarea referențialului axiologic al personalității prospective în mediul universitar.

Rezultatele științifice principial noi create în cercetare: dezvoltarea pedagogiei prospective, conceptualizarea și valorificarea *Paradigmei educației prospective* prin fundamentarea epistemologică a educației prospective; reconceptualizarea educației prospective; definirea termenului de pedagogie prospectivă și competență prospectivă; consemnarea și consolidarea referențialului axiologic al personalității prospective a studenților; determinarea dimensiunilor educației prospective; stabilirea legității schimbării, a legității pragmatismului prospectiv, a legității orientării prospective a educației; determinarea principiilor, a condițiilor și a factorilor formării competenței prospective în cadrul universitar; întemeierea științifică a *Teoriei educației prospective*; dezvoltarea curriculumului universitar prin elaborarea curriculumului disciplinar *Educația prospectivă* și proiectarea educației prospective la disciplinele: *Etica profesională, Comunicare și scriere academică și Didactică funcțională*; elaborarea și aplicarea în practica educației universitare a instrumentelor de evaluare a competenței prospective la studenți; formularea concluziilor științifice privind dezvoltarea personalității prospective prin care se contribuie dezvoltarea gândirii pedagogice contemporane.

Noua direcție de cercetare, „Teoria și metodologia dezvoltării personalității prospective” se reflectă în: dezvoltarea pedagogiei prospective prin conceptualizarea teoretică și metodologică a educației prospective, definirea competenței prospective în condițiile ritmului accelerat al schimbărilor și a crizei educației, care au creat premise obiective în vederea dezvoltării competenței prospective la studenți prin noile cunoștințe produse în cercetare (*Paradigma educației prospective cu Blocul gnoseologic al educației prospective, Blocul operațional al formării competenței prospective, Teoria educației prospective*), fapt ce

asigură teoretic și practic metodologia educației prospective, generând sistemul valoric personal și profesional al studenților conform exigențelor societății de viitor.

Semnificația teoretică rezultă din dezvoltarea pedagogiei prospective, conceptualizarea *Paradigmei educației prospective*, în contextul căreia a fost elaborată Teoria educației prospective, au fost stabilite dimensiunile educației prospective (temporală, anticipativă și vectorială), au fost determinate principiile (principiul perspectivei temporale, principiul stringenței sociale, principiul anticipării) și legitățile educației prospective (anticipării, orientării educației spre viitor, schimbării și pragmatismului prospectiv). Interpretarea și descrierea abordărilor teoretice și studiul experimental au permis completarea aparatului noțional teoretico-metodologic cu termenii de „educație prospectivă”, „pedagogie prospectivă”, „competență prospectivă”; consolidarea referențialului axiologic al personalității prospective și formularea indicatorilor și descriptorilor competenței prospective.

Valoarea aplicativă a cercetării se referă la: validarea în practica educației universitare a *Paradigmei educației prospective*, axată pe Blocul gnoseologic și Blocul operațional, integrate prin Resortul subsecvent cu scopul formării personalității prospective; identificarea condițiilor educației prospective la nivelul elaborării, aplicării curriculumului universitar Educație prospectivă și a integrării valorilor personalității prospective la disciplinele: Etica profesională, Comunicare și scriere academică și Didactica funcțională, orientate spre formarea competenței prospective la studenți. Pentru estimarea competenței prospective a studenților a fost propusă matricea de evaluare a competenței prospective, au fost elaborate și aplicate instrumente de evaluare a competenței prospective, au fost formulate recomandări metodologice privind formarea personalității prospective.

Aprobarea și validarea rezultatelor științifice obținute este asigurată de studiile teoretice și experimentale realizate și diseminate în cadrul Catedrei Psihopedagogie și Educație Preșcolară (Facultatea Pedagogie, Universitatea de Stat din Tiraspol, care în vara anului 2022 a fost absorbită de Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, urmare a reorganizării instituțiilor de învățământ superior), în cadrul Departamentului de Științe Socio Umane (Facultatea Calculatoare Informatică și Microelectronică, Universitatea Tehnică a Moldovei), în cadrul Consiliului Științific al aceleiași instituții. Rezultatele cercetării științifice au fost aprobate și validate prin participări cu comunicări la

evenimente științifice naționale și internaționale: *International Scientific and Practical Conference «Advancing in research, practice and education»*, 10-13 May 2022, Florence, Italy; *The XII International Scientific and Practical Conference „Actual priorities of modern science, education and practice”* Marchi 29- April 01, 2022, Paris, France; *IASTEM International Conference* Krakow, Poland, 04th – 05th July, 2021; *Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи. Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Одеса, 27-28 жовтня 2022; *Simpozionul internațional: Creativitate-Formare-Performanță*. Iași: Kreatikon, 2017; *Conferința Științifică Internațională. Învățământul Superior: Tradiții, Valori, Perspective*. Volumul 2. 1-2 octombrie, 2022. Chișinău, 2022; In: *Electronics, Communications and Computing Conference*. Editia a 10-a, 23-26 octombrie 2019, Chișinău; *Conferința științifică cu participare internațională. Învățământul superior: Tradiții, Valori, Perspective*. 1-2 octombrie. Vol. 2. UST. Chișinău, 2021; *Conferința științifică națională cu participare internațională: Învățământ superior: Tradiții, Valori, Perspective*. 27-28 septembrie 2019; *Jean Monnet Conference. Moldova towards EU's regional and cross-border development*. Chisinau, 2019, on 22-23rd of August, 2019; *Cercetarea, Dezvoltarea și Inovarea din perspectiva Eticii Globale*. Conferința Științifică Internațională 15 aprilie, 2022. Chișinău: UTM, 2022 etc.; comunicări prezentate în ședințele plenare: în cadrul Conferinței Științifice Internaționale *Preocupări contemporane ale științelor socio-umane*. 2-3 decembrie 2021, (ULIM) și la Congresul „Dialog intercultural polono-moldovenesc” 11-13 aprilie 2022 (UST).

Publicațiile la tema tezei: Rezultatele obținute au fost publicate în 64 de lucrări științifice: 2 monografii; 1 articol în cadrul unei reviste internaționale inclusă în baza de date SCOPUS; 6 articole în reviste internaționale, 9 articole în reviste incluse în bazele de date acceptate de către ANACEC (RePec, Road, DOAJ, Index Copernicus); 9 articole în reviste din Registrul Național al revistelor de profil; 9 articole în culegerile conferințelor internaționale de peste hotare; 28 articole în culegerile conferințelor internaționale și naționale din țară, inclusiv în alte lucrări.

Volumul și structura lucrării include: adnotare (română, engleză) introducere, cinci capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 428 de titluri, adnotare (română, engleză), concepte cheie în limbile română, engleză, lista abrevierilor, 22 anexe, 278 de pagini de text de bază, 54 de figuri, 37 tabele).

Cuvinte cheie: prospectiv, pedagogie prospectivă, educație prospectivă, paradigmă, valori prospective, caracter, prospectiv, competență prospectivă, curriculum, student, cadru didactic.

CONȚINUTUL TEZEI

În **Introducere** este argumentată actualitatea cercetării, descrierea situației în domeniul de cercetare prin prezentarea celor mai relevante și semnificative cercetări și autori de referință. În elucidarea condițiilor socio-educative care generează problema investigației, sunt prezentate scopul și obiectivele cercetării, descrise bazele teoretico-metodologice ale tezei, modalitatea de aprobare a rezultatelor investigaționale, volumul și structura tezei.

Capitolul 1. Fundamente epistemologice ale educației prospective

În acest capitol au fost elucidate repererele conceptuale ale educației prospective, în condițiile ritmului accelerat al schimbărilor și inovării în procesul educațional universitar. În temeiul explorării diverselor lucrări din literatura de specialitate [1; 16] a fost prezentat rolul educației de-a lungul timpului, a dimensiunilor educaționale și se constată direcționarea prospectivă a personalității prin orientarea atât spre creativitate sau construirea societății noi, cât și spre o variată activitate spirituală [47, p. 45]. Constatăm o insuficientă claritate în ceea ce privește terminologia profesională și științifică a conceptului „prospectiv”, care este corelat cu diverse noțiuni: „perspectivă”, „futurologie”, „proactiv”, „strategic”, ceea ce poate crea confuzii de ordin terminologic. Multitudinea de sensuri a contribuit la explicarea noțiunii *prospectiv* ca o cugetare în sensul de a elucidă și a realiza o acțiune strategică, prin analiza raportului trecut-prezent-viitor.

Pentru a urmări evoluția termenului prospectiv, am integrat reflecțiile cercetătorilor în Tabelul 1.

Tabelul 1. Tipuri de studii prospective

Futurologie (studiul viitorului)	H.G. Wells, în cartea „ <i>The Discovery of the Future</i> ” (Descoperirea viitorului din 1902) susține că <i>viitorul ar putea fi cunoscut științific</i> , iar ca rezultat, în 1932, a cerut înființarea „Departamentelor și profesorilor de previziune”. Astfel, au fost puse bazele dezvoltării modernității și a studiilor de viitor academic cu aproximativ 40 de ani [105].
Studii despre viitor prin tehnologie	Relațiile sociale existente sunt prezente ca date; oferă sprijin inconștient pentru status quo; <i>construirea viitorului prin știință și tehnologie</i> . Un exemplu este cartea lui A. Toffler „ <i>Șocol viitorului</i> ” [102].

Studii prospective axate pe soluționarea de probleme	Identificarea problemelor și explorarea soluțiilor la nivel superficial. Un exemplu este cartea „ <i>Limitele creșterii</i> ” lui D. Meadows [98].
Studiul critic al viitorului	Analiza comparativă a ipotezelor, presupuzițiilor, paradigmatelor; ia în considerare în mod activ influența diferitelor orientări culturale și tradiții de cercetare. Drept exemplu este cartea „ <i>Politica din Era solară</i> ” a lui E. Henderson” [87].
Studiu epistemologic	Localizează și problematizează sursele de „probleme” și modalitățile de cunoaștere; prezintă „soluțiile” ca provenind din schimbări imprevizibile și profund înrădăcinate în acest sens. Lucrări: „ <i>Reinchantment of the World</i> ” (Remodelarea lumii, M. Berman); „ <i>Creating desired futures, positive visions of the future</i> ” („Crearea de viitoruri dorite, viziuni pozitive asupra viitorului”, E. Masini, 1993); „ <i>Creating future</i> ” (Crearea viitorului, M. Godet, 2006); „ <i>Futures Beyond Dystopia: Creating Social Fores</i> ” („Viitoarele dincolo de distopie: crearea forțelor sociale”, R. Slaughter, 2004); „ <i>Prospectiva: explorarea el futuro</i> ” („Prospectiva: explorarea viitorului”, R.T. Duran, 2001); „ <i>O nouă teorie a viitorului – teoria previziunii</i> ” (E. Hideg, 2002); „ <i>Educație pentru schimbare și creativitate</i> ” (V.-M. Cojocariu, 2003); „ <i>Metoda anticipării</i> ” (S. Inayatullah, 2006); „ <i>Prospectarea în educație</i> ” (M-D. Bocoș, 2018).
Cercetări în Republica Moldova.	„ <i>Caracterul prospectiv al educației</i> ” (2002) și <i>Valori ale educației moderne</i> ” (2006) elaborate de N. Silistraru; „ <i>Educație prin optim axiologic</i> ” (L. Cuznețov, 2010); „ <i>Transferul inovațional în învățământul universitar</i> ” (Vict. Cojocar, 2010); „ <i>Educația prin valori și pentru valori</i> ” (D. Antoci, 2014); „ <i>Teoria rezultanței</i> ” (P. Jelescu, 2022); „ <i>Teoria și metodologia educației prospective</i> ” (V. Lungu, 2019) etc.

Din datele prezentate în Tabelul 1 se constată că D. Meadows a identificat diverse probleme sociale și explorează soluțiile lor, iar H.G. Wells susținea că *viitorul ar putea fi cunoscut științific* și a pus bazele studiilor de viitor academic, care nu înseamnă altceva decât educația prospectivă. Mai târziu A. Toffler se referea la *construirea*

viitorului prin știință și tehnologie [102], iar E. Hideg a pus bazele teoriei anticipării [89].

Studiile analizate de noi relevă importanța aspectelor prospective în diverse domenii: planificare, afaceri, cercetări de mediu, economie etc., inițiate în anul 1950 sub aspect retrospectiv, până în anii 1960 studiile s-au preocupat de predicție. Din anii 1970 până în anii 1980 s-au folosit diverse perspective ale sistemelor și au apărut scenarii și viitoare alternative. Ulterior, între anii 1980 și 1990, au apărut perspective interpretative și critice în care schimbarea este asociată puterii discursive. Din anii 1990 până în prezent, abordările participative se referă la schimbare prin accent pe cercetarea orientată spre acțiune [104].

O analiză a situației prezente a prospectivului, din aceste domenii menționate mai sus și, o încercare de a anticipa consecințele de viitor, optăm „pentru un învățământ axat pe *disponibilitatea prospectivă* și continuă pentru cunoaștere și acțiune, pentru reflecție, adaptare creativă la contextul social în permanentă schimbare” [29, p. 21].

Dacă educația subliniază caracterul prospectiv și predicțiile retrospective și ipotetice, axându-se pe formarea personalității de a se adapta la schimbare, fie prin inovațiile care apar în domeniul tehnic sau economic, fie prin reforme, atunci educația prospectivă se axează pe evoluții prospective reale, încercând să stabilească gradul de credibilitate sau probabilitatea lor prin anticipare. Anticiparea unor fapte noi, a unor riscuri, depinde de caracterul inovativ, dar și de planificare, de predicția științifică.

Prezentarea *caracterului prospectiv al educației* ca modalitate ce contribuie la percepția viitorului, la aspirații și idealuri care în esență se schimbă de la o etapă la alta, dovedește că educația se află continuu în criză. Această constatare ne îndreptățește să considerăm nu putem pune semn de egalitate între *caracter al educației* (ca particularitate) și *educație prospectivă*, aceasta din urmă fiind orientată spre nevoile viitorului, analizând consecințele din trecut și soluționarea problemelor prezente, dar și anticipând consecințele lor în viitor, fapt ce dovedește direcția prospectivă a educației.

Abordarea EP din perspectiva multidisciplinară – *filosofică, socială, psihologică și pedagogică* - permite să identificăm modul în care teoriile existente au impact la nivelul practicilor instituționale din sistemul educațional, fapt important pentru conceptualizarea EP.

Prin *abordarea filosofică*, care se raportează la zone tot mai extinse ale realității, se constată formarea și dezvoltarea personalității ce

se bazează pe rolul activ al conștiinței umane, inclusiv al gândirii prospective. La *viitorul model al educației* se referă și Im. Kant care afirma că procesul educațional trebuie să fie prefigurat nu după starea actuală, ci după starea ideală a omenirii, astfel încât fiecare din generațiile viitoare să fie cu un pas mai înainte spre perfecționarea omenirii [apud 1, p. 88]. A. Tofler, când se referă la „crize convergente” ale sistemului valorilor culturale și civilizației umane [102] prezintă dezvoltarea tehnologică a o reflectie asupra viitorului. La aceeași problemă D. Roșca avertizează că, a răsturna scara tradițională a valorilor este un pericol pentru omul la care valorile economice sunt pe primul loc [apud 29, p. 219]. În societatea de astăzi ar trebui să se producă schimbarea de la un prezent non-durabil, la un viitor durabil, în care nevoile sociale și ecologice, vor fi la niveluri ierarhice superioare [47, p. 22]. J. Dewey argumentează concepția de educație pentru viitor, iar ca metodă este propusă învățarea prin rezolvarea de probleme [31].

Prin **abordarea socială** am analizat procesul educațional ca activitate, care lasă amprente asupra comportamentului individului în viața socială. Analizând în esență abordările sociologilor au fost constatate diverse perspective ale educației. De exemplu avem lucrările lui P. Berger și Th. Luckmann (experiența acumulată prin normele sociale și transmise din generație în generație, explicarea realității schimbărilor pentru a oferi șanse de reușită, socializarea anticipată) [9]; T. Parsons (determinismul trecutului și al viitorului) [apud 47]; Г. Беляев (schimbările sistemice în practicile socio-culturale ale unei civilizații în curs de globalizare, condiții și forme culturale de adaptare a teoriei și practicii educaționale într-o societate în schimbare) [110, p. 26]. Am considerat că tocmai aceste idei sunt actuale, determinând și nevoia de cercetare a educației prospective. Totodată, *prin evidențierea rolului anticipării în ritmul accelerat al schimbării am formulat o legitate a educației prospective – anticiparea, bazată pe previziune și pronosticarea finalităților așteptate și a tendințelor de dezvoltare a societății și, respectiv, a educației pe plan național și internațional, asigurând analiza tuturor dimensiunilor sociale și educaționale importante și având impact, iar acțiunile, deciziile, vor contribui la implementarea obiectivelor strategice și obținerea rezultatelor asumate.*

Abordarea psihologică se referă la dezvoltarea personalității din punct de vedere psihic [60], ca proces de modificare a structurilor intelectuale ale personalității. Formarea unei personalități conforme idealului educațional prospectiv, presupune angajarea conștientă a

teoriilor dezvoltării personalității în dependență de tendințele de dezvoltare a educație - condiții schimbătoare atât din mediul școlar, cât și social. Astfel, D. Sălăvăstru sintetizează câteva paradigme dependente de: prezent și trecut; viitorul psihologiei influențat de viitorul societății [apud 47 , pp. 49-51].

Suntem de acord cu ideile cercetătorului M. Sleahțișchi care explică despre „capacitatea ființei umane de a fi *orientată* și, respectiv, de a fi *pregătită să se confrunte cu un viitor incert*, unde conștientizarea caracterului embrionar-arhaic al comportamentului nostru actual este reflectat ca *un embrion al viitoarelor civilizații* [68, p. 15]. Ca argument, în acest sens cercetătoarele A. Tarnovschi și J. Racu afirmă că „experiența anticipată a gândirii se referă și la orientările subiectului, la planurile sale de acțiune. Cu ajutorul gândirii ne planificăm viitorul și ne organizăm existența” [69, p. 98]. Prin reflecție studentul dobândește sentimentul de putere asupra acțiunii lui viitoare. Competențele transformatoare sunt dezvoltate și aprofundate prin reflecție.

Prin **abordarea pedagogică** a fost constatat procesul de formare și dezvoltare a personalității studentului axată pe educație prospectivă, prin raportarea acesteia la cerințele curente și de perspectivă ale societății, prin inovare [19; 90] proiectare [36; 80], schimbare [18], anticipare [65; 78; 85; 89] și adaptare [84], prin modelarea viitorului [79], gestionarea riscurilor [109] ș.a.

Urmare a analizei abordărilor științifice, am constatat necesitatea evidențierii opiniilor autorilor în vederea definirii conceptului de *prospectiv* corelat cu cel de *educație prospectivă*. În literatura de specialitate [7; 21; 32; 65] identificăm diverse referințe la educația prospectivă, pe care le prezentăm în versiune sintetizată în Tabelul 2.

Tabelul 2. Abordări științifice în conceptualizarea Educației prospective

R. Dottrens, 1971	<i>Educația prospectivă</i> se caracterizează prin orientarea sa spre viitor, având ca obiect de studiu probabilitățile evoluției colectivităților, în vederea fixării bazelor unei educații adaptate situațiilor și cerințelor de mâine.
P. Apostol, 1977	<i>Educația prospectivă</i> se referă la o funcție sistemică globală deosebită a complexelor sociale: cea de „producere și/sau reproducere”, mai exact, de formare a tipurilor de personalitate apte unei anume societăți, într-o etapă determinată a istoriei sale.
S. Cristea, 1979	<i>Educația prospectivă</i> este „educația desfășurată în perspectiva viitorului, care vizează formarea în activitatea

	școlară a unor calități, deprinderi sau structuri cognitive, afective, psihomotorii ce se preconizează a fi absolut necesare în activitatea de viitor”. <i>Educația prospectivă</i> presupune studiul evoluției viitoare a societății prin analiza unor factori și tendințe actuale. Aceasta vizează formarea unor calități, deprinderi sau structuri cognitive, afective, psihomotorii ce se preconizează a fi absolut necesare în activitatea de viitor [24, p. 154].
M. Godet, 1994	<i>Educația prospectivă</i> se referă la anticiparea, acțiunea strategică și orientarea acesteia spre viitor, creând viitorul dorit.
M Stanciu, 1999	<i>Educația prospectivă</i> constituie o <i>investigație metodică a viitorului</i> , folosind un demers care privilegiază schimbările și înnoirile.
Dm.Todoran 1982	<i>Educația prospectivă</i> se referă la un sector <i>sui-generis</i> al complexului social: <i>formarea omului pentru viitor și în viitor</i> . <i>Educația prospectivă</i> în sens larg, cuprinde orice studiu și construcție viitoristă, și – în sens restrâns, se referă la cercetări asupra viitorului posibil în acest domeniu.
M.-D. Bocoș, 2016	<i>Educația prospectivă</i> este un tip de educație prin care prospectarea evoluției societății, anticiparea viitorului din perspective științifice diverse și studierea complexă, reprezintă astăzi o necesitate obiectivă manifestată în educație, în domeniile de activitate umană.

Analizând definițiile educației prospective ale autorilor prezentați în Tabelul 2, am constatat că R. Dottrens prezintă EP ca *studiu de probabilitate a viitorului*, P. Apostol ca *funcție sistemică globală*, M. Stanciu ca *studiu metodic*, M.-D. Bocoș ca *tip de educație unde anticiparea viitorului din perspective științifice reprezintă o necesitate obiectivă manifestată în educație*, ceea ce permite analiza perspectivelor de interpretare a educației prospective din mai multe puncte de vedere.

În contextul analizei studiilor realizate de savanți la nivel național și internațional, au fost evidențiate incertitudini teoretice cu referire la caracterul prospectiv al educației, al termenului de *educație prospectivă* care este prezentat nu doar ca o formă de educație (de ex., formală, nonformală sau informală) și nici ca un nou tip de educație (de ex., ecologică, pentru pace, democrație, etc.), ci este mai mult *un principiu de orientare și proiectare prospectivă a educației*, ca *funcție*, ca *metodă* etc., – constatări care provoacă disonanță, creează confuzii, dar și

confirmă nevoia și actualitatea studiului realizat în vederea dezvoltării unei noi direcții de studiu și de aplicare practică a educației prospective în context educațional.

Capitolul 2. Orientări teoretico-practice ale cunoașterii valorilor prospective reperate în formarea inițială a studenților

elucidează aspecte ale crizei educaționale din perspectiva reierarhizării și schimbării valorilor, unde valorile etice, morale cedează locul celor economice. În acest sens „problemele care apar în câmpul axiologiei, precum cele care privesc procesul de reevaluare al valorilor, se explică prin transformările pe care le cunoaște societatea, transformări determinate de cauze economice și politice ...” ideie susținută și de cercetătoarele M. Borozan și A. Bețivu [14, p. 231]. Generează reflecții situația că „asistăm la pierderea mereu mai amplă și mai profundă a identității, pentru că am ignorat nevoia unui sistem de educație bazată pe valori – fie că este vorba despre cele fundamentale, fie despre cele identitare, la fel de importante” [67, p. 3]. Este recunoscut faptul că „sistemul de învățământ din Moldova se transformă prea lent, nefiind capabil să răspundă dinamicii și cerințelor din sectorul privat” [73, p. 16]. Conștientizând premisa că viitorul nu este un spațiu pe care îl parcurgem, ci unul pe care îl creăm, prin promovarea valorilor fundamentale, morale, etice în beneficiul societății și în diminuarea crizei educației este nevoie de dezvoltarea *valorilor prospective*, care semnifică estimarea beneficiilor viitoare oferite de un proiect, acțiune, decizii, reflectate de așteptările și conștientizările actuale ale persoanei în baza datelor disponibile, specifice contextului, fundamentate în referențialul cerințelor de viitor, manifestate prin domeniul cognitiv, afectiv și psihomotor al persoanei, orientate spre evaluarea consecințelor pe termen lung ale acestora.

Unul din obiectivele cercetării a vizat *studiul experimental preliminar de identificare a valorilor personalității prospective a studenților*. Studiul realizat a permis să determinăm nivelul de proiectare și formare a valorilor prospective în cadrul universitar, astfel, în experiment au fost implicați 336 de studenți și 105 de cadre didactice.

Din perspectiva scopului și obiectivelor cercetării experimentale a fost analizat comparativ curriculumul pentru 30 de discipline, din ale programului la specialitatea *Psihopedagogie, Management educațional* – Universitatea de Stat din Tiraspol și la specialitatea *Tehnologii Informaționale* din cadrul Universității Tehnice din Moldova, conform următoarelor criterii: activitatea reprezentată printr-un verb; frecvența de

proiectare a finalităților axate pe formarea valorile prospective (anticipare, planificare direcționare etc.); frecvența proiectării valorilor competenței prospective; prezența indicatorilor tipului de finalitate (cunoaștere, aplicare, integrare).

Figura 1 reprezintă analiza comparativă a curricula Psihopedagogie și Tehnologiilor Informaționale.

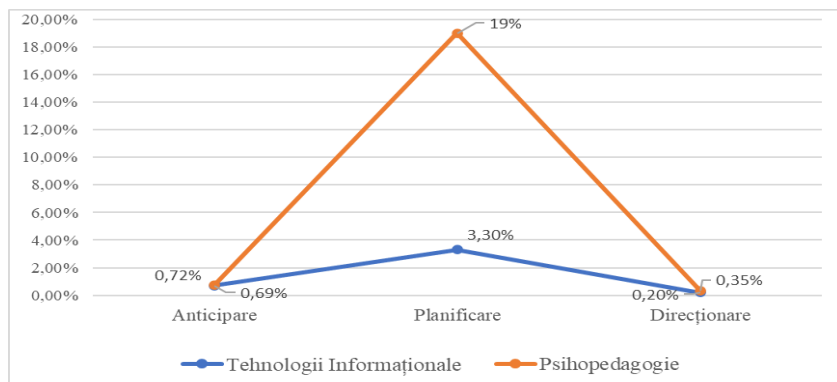

Figura 1. Frecvența comparativă a valorilor competenței prospective proiectate în curricula universitare

Ca urmare a analizei curricula la *Psihopedagogie* și *Tehnologii Informaționale*, la nivel de proiectare și formare a valorilor competenței prospective, s-a constatat insuficiența finalităților proiectate în curriculum, fiind identificate doar valori care reflectă orientarea spre formarea valorilor prospective ca: *anticiparea, planificarea*.

În scopul determinării nivelului de formare a competenței prospective în cadrul universitar, a fost aplicat la 105 cadre didactice, din ambele universități, chestionarul „Evaluarea competenței prospective”. Analiza comparativă a răspunsurilor oferite de cele două grupuri de subiecți a permis să constatăm focusarea pe explicații și argumentare detaliate, în cazul respondenților de la Universitatea de Stat din Tiraspol și axarea pe acțiuni concrete, în cazul celor de la Universitatea Tehnică a Moldovei.

Ca urmare a analizei răspunsurilor din chestionar, evidențiem ca modalități de formare a CP în universitate prin: pregătire profesională - competențele formate de student îi vor permite acestuia să fie activ în viitor; dirijată de disciplina care o predă; cercetarea și inovarea este prezentată ca o modalitate de pregătire a CP al elevului.

Astfel, la întrebarea: *Formați studenților competența prospectivă în cadrul disciplinei pe care o predați?* Rezultatele sunt reflectate în figura 1.

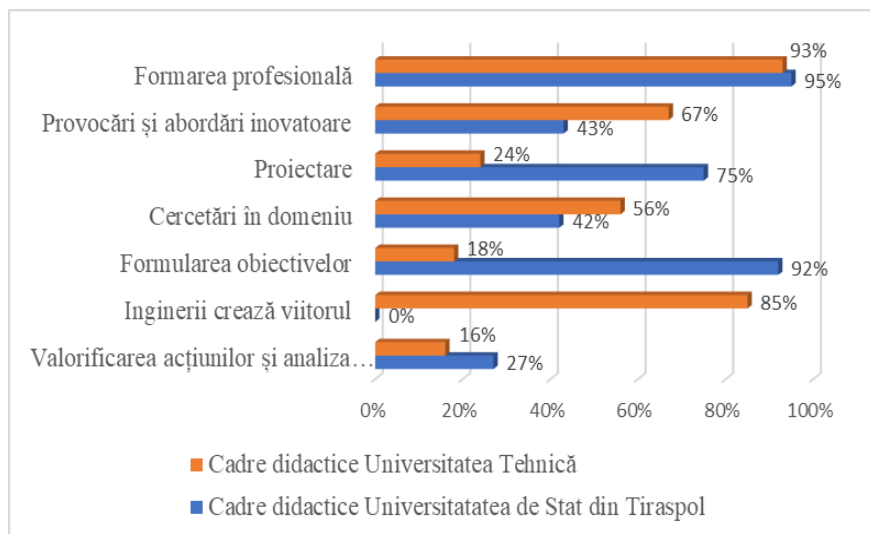

Figura 2. Repartiția cadrelor didactice privind formarea competenței prospective

Analiza răspunsurilor au permis să identificăm că în cadrul Universității de Stat din Tiraspol și a Universității Tehnice a Moldovei se formează competența prospectivă sub diverse formulări.

Ca argument, cadre didactice din ambele universități, văd formarea competenței prospective prin formarea profesională. Aceste rezultate prezintă dificultățile de percepție a semnificației competenței prospective, dar și anticiparea consecințelor. Astfel, se confirmă nevoia de dezvoltare curriculară prin intermediul proiectării și formării competenței prospective la studenți și elaborarea *mecanismelor de formare a personalității prospective*.

Totodată, studiul realizat a permis să constatăm că valorile profesionale se schimbă odată cu dezvoltarea tehnologică, cu apariția inovațiilor din diverse domenii, conturându-se profesii cu caracter transdisciplinar (avocat în sfera roboției, designer în habitatul virtual, designer al jocurilor, inginer de recuperare a mediului ambiant etc), iar *studenții* sunt insuficient pregătiți în a anticipa consecințele propriilor

acțiuni și în a direcționa acțiunile de realizare a planului elaborat - premise în consolidarea fundamentului axiologic al concepției educației prospective.

În realizarea obiectivului *consemnarea și descrierea valorilor personalității prospective în context universitar* au fost analizate studiile cercetătorilor din domeniu, cât și în politicile educaționale naționale și internaționale a fost stabilit următorul referențial valoric prospectiv (Tabelul 3).

Tabelul 3. Referențialul valoric prospectiv

Domeniu	Autori	Valori
Politici la nivel internațional	Comisia UE, 1999	anticiparea, adaptarea la schimbare și decizia – importante în perspectivă;
	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, 2018	anticiparea, proiectarea, reflecția, acțiunea;
Politici la nivel național	Cadrul Național al Calificărilor, 2017	luarea deciziei, planificarea, anticiparea în pregătirea personalității de viitor;
	Strategia Ocupării forței de muncă pentru 2017-2021	anticiparea și adaptabilitatea ca necesitate în calificare;
Pedagogic	J. Dator, 2002	anticiparea;
	V. M. Cojocariu	schimbarea;
	I. Antonese, 2005	planificarea, prevederea, adaptarea la schimbare;
	N. Silistraru, 2006	schimbarea, proiectarea, creativitatea;
	E. Hideg, 2007	anticipare;
	D. Antoci, 2018	proiectarea;
	M. Bocoș, 2016	anticiparea, adaptare la schimbare;
	S. Cristea, 2017	adaptare, inovare- creare;
	L. Cuznețov, 2010	timpul;
	Vict. Cojocaru	inovația pentru viitorul educației;
Psihologic	V. Ojovanu	informația;
	D. Gilbert și T. Wilson, 2007	anticiparea;
	J. Racu și A. Tarnovschi, 2017	gestionarea riscului, luarea deciziei;
D. Kahneman și A. Tversky		
Economic	M. Godet, 1994	anticiparea, planificarea,

		orientarea strategică sau direcționarea spre viitor;
	Gh. Cuciureanu, 2013	inovația.

Încercarea noastră de a constitui un referențial valoric prospectiv s-a bazat pe analiza documentelor normative și pe opiniile diferitor cercetători din domeniu, care a condus la identificarea următoarelor valori prospective: *gestionarea informației, managementul timpului, valoarea pentru schimbare, inovația, anticiparea, proiectarea, direcționarea, managementul riscului, luarea deciziilor.*

În acest scop am analizat Cadrul Național al Calificărilor [117] prezentând clasamentul competențelor generale care evidențiază în esență valorile prospective. Ca sinteză a analizei acestui document, au fost identificate prezența valorilor prospective axate pe *planificare/proiectare, rezolvare de probleme, adaptare la schimbare, luare de decizii, selectare de informații* la mai multe specialități. La câteva specialități, ca exemplu - Relații internaționale au fost identificate *anticiparea/ prognozarea* și la Meteorologie, Fizică, Chimie, Tehnologie chimică, Protecția mediului - *creativitatea și inovarea*, însă nu a fost identificată valoarea de *gestionare a timpului, gestionare a riscului* la nici o specialitate.

Analiza Cadrului național al calificărilor prezintă faptul că doar specialitățile economice se orientează în mod prioritar spre unele valori (proiectare, inovație, gestionarea informației, luarea deciziei), iar cele din domeniul tehnic spre altele (proiectare, creare și inovare).

Este important că mai multe specialități se axează pe formarea valorii *de proiectare*, formulată sub diverse aspecte (planificare, elaborarea proiectului etc.), aspect apreciat de noi.

Constatarea unor valori prospective în documentul analizat, dar și lipsa altora, la fel de importante, evidențiază și confirmă doar axarea și asigurarea caracterului prospectiv focusat pe formarea profesională (competențe ce vor fi aplicate în viitor), dar mai puțin este asigurată anticiparea riscurilor, a consecințelor și a efectelor educației prospective.

Formarea studenților trebuie realizată în așa fel încât absolvenții să fie capabili de a se integra rapid într-o lume în schimbare, să poată răspunde adecvat unor situații imprevizibile.

Pentru satisfacerea acestor condiții, considerăm necesară configurarea competenței prospective în concordanță cu cerințele societății aflată într-o continuă schimbare.

Pentru dezvoltarea cadrului conceptual, propunem introducerea în calitate de categorie funcțională necesară **competența prospectivă**, în următoarea definiție: *competența prospectivă reprezintă o structură finalizată, generată prin mobilizarea unui quantum de resurse interne ale subiectului, într-un cadru delimitat de situații semnificative (pedagogic intenționate sau spontane, cu caracter disciplinar sau inter-transdisciplinar) care se manifestă prin cunoaștere, atitudine și aptitudine în perspectiva valorilor anticipare, proiectare, precum și atribuirii de sens și direcție ale acțiunii.*

Capitolul 3. Educația prospectivă: configurații teoretico - metodologice

Ca urmare, a realizării obiectivului *reconceptualizarea și dezvoltarea semnificației termenilor de pedagogie prospectivă, educație prospectivă în contextul Teoriei educației prospective*, au fost elaborate reperatele conceptuale pornind de la abordările științifice analizate și rezultatele studiului experimental prezentat în capitolul 2, care au fondat teoretic și experimental *Teoria educației prospective*.

În fundamentarea *Teoriei educației prospective* aspect important revine teoriilor pregătirii resurselor umane pentru viitor (J. Dewey, A. Tofler, R. Dottrens) [31, 102, 32], triungiul prospectiv (M. Godet) [84], teoriilor schimbării (V.-M. Cojocariu) [18], teoriei perspectivei (D. Kahneman și A. Tversky) [92], au fost determinate dimensiunile educației prospective: *temporală* – prevede identificarea ipostazelor educației ce țin de relația trecut-prezent-viitor, *dimensiunea anticipativă* – presupune anticiparea schimbărilor în perspectivă, a riscurilor acestora și a consecințelor acțiunilor prezente; *dimensiunea vectorială* – prevede direcționarea personalității spre dezvoltare, adaptabilitate și creativitate [47].

Având intenția de a explica ce și cum realizează schimbarea, susținem că aceasta antrenează trei abordări majore: abordări axate pe oameni, abordări axate pe sarcini și tehnologie și abordări axate pe structură și strategie. Astfel în perspectiva necesităților de cercetare a Teoriei educației prospective îl constituie rezultatul unor analize și sinteze teoretice, reflecții științifice privind dezvoltarea abordărilor sistemico-holistice și acțional strategice ale procesului de formare a VCP.

Teoriei educației prospective se constituie din conceptele-cheie: prospectiv, educație prospectivă, pedagogie prospectivă, competență prospectivă, axate pe teorii și modele, principii, dimensiuni, valori

perspective bazate pe valorile morale și valorile etice prezentate în figura ce urmează.

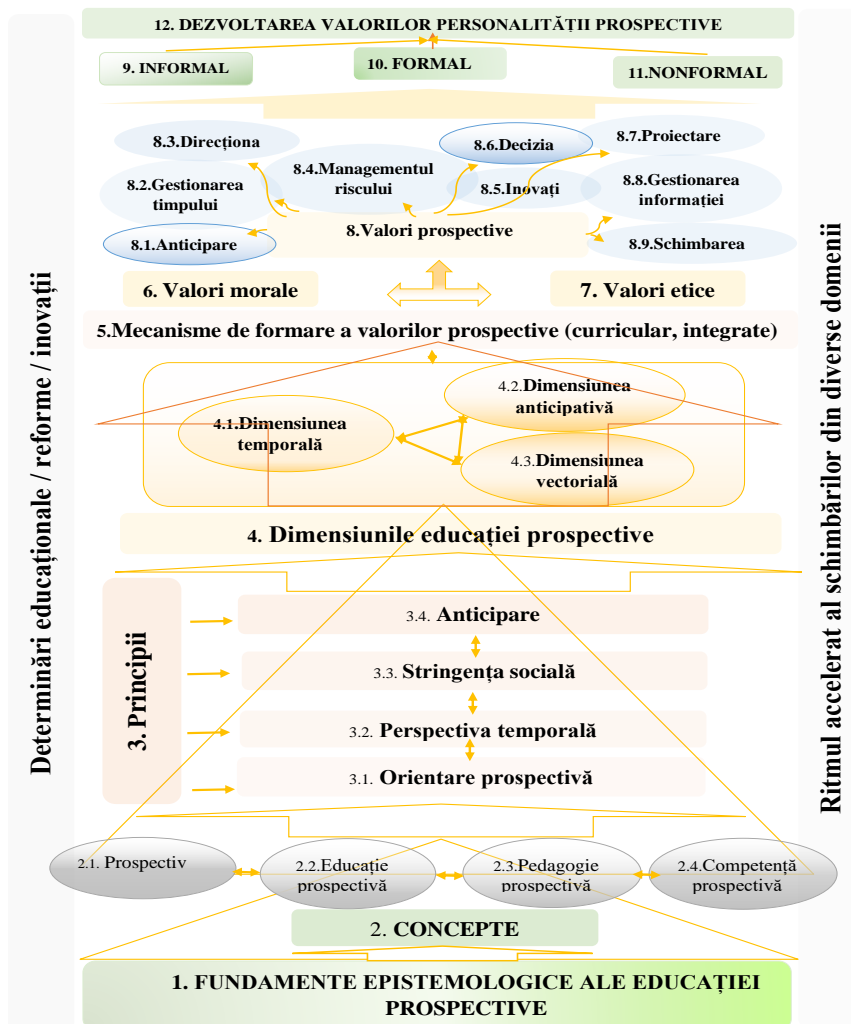

Figura 3. Teoria educației prospective

Procesul de modelare a personalității prospective se desfășoară în baza unui sistem de **principii prospective**: principiul perspectivei temporale, principiul anticipării, principiul stringenței sociale, principiul orientării prospective. Astfel, analizând abordările și explicațiile

teoretice referitoare la esența *educației prospective*, propunem redefinirea educației prospective în sens larg și în sens restrâns [47; 48; 50].

În sens larg, educația prospectivă prevede o organizare valorică a expectanțelor personalității, prin reierarhizarea valorică și semnificativă a valorilor, în baza *prospectării evoluției societății și anticiparea viitorului în perspective științifice*, contribuind la atingerea idealului educațional.

În sens restrâns, educația prospectivă reprezintă un proces organizat și proiectat de dezvoltare a personalității prospective din punct de vedere bio-psiho și social, de formare a conștiinței și comportamentului proactiv de integrare activă în viața socială în continuă schimbare, anticipare și participare.

La nivel teoretic, educația prospectivă reprezintă un concept pedagogic fundamental, care direcționează toate aspectele actului educativ spre pregătirea studentului pentru viitor prin schimbare conștientă.

La nivel general, educația prospectivă își propune studii cu privire la efectele cunoașterii societății în ceea ce privește structura și procesul învățământului, se sprijină pe anticipări ale inovațiilor tehnologice, economice, sociale, precum și pe sinergia între educație și cercetare.

În concluzie, conceptul pedagogic fundamental de educație prospectivă definește o *direcție generală de dezvoltare a educației*, care angajează din punct de vedere pedagogic toate resursele personalității studentului, în vederea formării inițiale acestuia în cadrul procesului educațional universitar.

Raportând *educația prospectivă la pedagogia prospectivă* o înțelegem ca obiect de studiu care depinde de scopul general al studiului prospectiv, contribuind eficient la înțelegerea lumii contemporane, prin explorarea interdisciplinară, transdisciplinară și holistică a problemelor curente, precum și prin abordarea viitorului posibil, luând în considerare politicile și strategiile prezente.

Este necesar de a conștientiza că inovația și eficiența abordării prospective a procesului educațional este evidențiată prin specificarea esenței acesteia.

În sens larg, *Pedagogia prospectivă* reprezintă un domeniu fundamental al științelor educației cu caracter teoretic, practic și prospectiv, care studiază și dirijează procesul de schimbare și adaptare valorică și are drept finalitate formarea unei personalități integral dezvoltate și prospective, capabile să gestioneze transformărilor sociale,

valorificându-și pe deplin potențialul și competențele, contribuind la atingerea idealului educațional.

În sens îngust, Pedagogia prospectivă studiază procesul educativ organizat și proiectat în vederea dezvoltării personalității pentru viitor, de formare a conștiinței și comportamentului proactiv de integrare activă în viața socială în continuă schimbare.

În plan funcțional, Pedagogia prospectivă constituie totalitatea strategiilor, orientate spre asigurarea unui confort psihosocial, sensibil la schimbare și orientarea personalității spre anticiparea și planificarea viitorului.

În plan managerial, Pedagogia prospectivă reprezintă dirijarea procesului de orientare, anticipare și planificare prin intermediul educației prospective, al cărei enunț contribuie la diminuarea influenței schimbărilor haotice în favoarea valorificării și dezvoltării vocațiilor personale ale individului de adaptare și transformare [47, 51, 93].

Toate transformările sociale au determinat și „schimbări de paradigmă” în educație, sau „schimbarea spre o nouă paradigmă este determinată de noile provocări ale societății contemporane, de documentele de politici europene, dar și de realitățile educaționale pe plan național” [2, p. 291].

În realizarea obiectivului *dezvoltarea cunoașterii științifice a pedagogiei prospective prin conceptualizarea Paradigmei educației prospective, reprezentată de configurarea Bazei duale (Blocul gnoseologic al educației prospective și Blocul operațional al formării competenței prospective), axate pe Resortul subsecvent în vederea formării personalității prospective* am pornit de la explicarea termenului de paradigmă.

În esență, când se recurge la noțiunea de paradigmă, se are în vedere un complex sistematizat de principii, tehnici și metode aplicate la nivelul sistemului și procesului de învățământ [47, p. 176]. Validarea valorică a ideilor expuse a condus spre considerații teoretico-aplicative, semnificând fundamentele conceptuale și metodologice ale EP ce vor fi pertinente dacă se constituie ca paradigmă educațională cu caracter teoretico-aplicativ prin: valorizarea anticipării și planificării, drept elemente fundamentale ale EP; determinarea și structurarea valorilor prospective în contextul valorilor umane fundamentale; abordarea instituției de învățământ prin prisma prospectivă; - elaborarea componentelor structurale ale paradigmei EP: aplicarea Blocului gnoseologic al EP în plan formal-nonformal-informal, a dimensiunii

transdisciplinare a EP în contextul noilor educații; a Blocului operațional al formării CP; al demersului formării valorilor prospective; aplicarea domeniului tehnologic a EP. Pentru promovarea *Paradigmei educației prospective* în societatea postmodernă și bazată pe cunoaștere sunt create premise necesare.

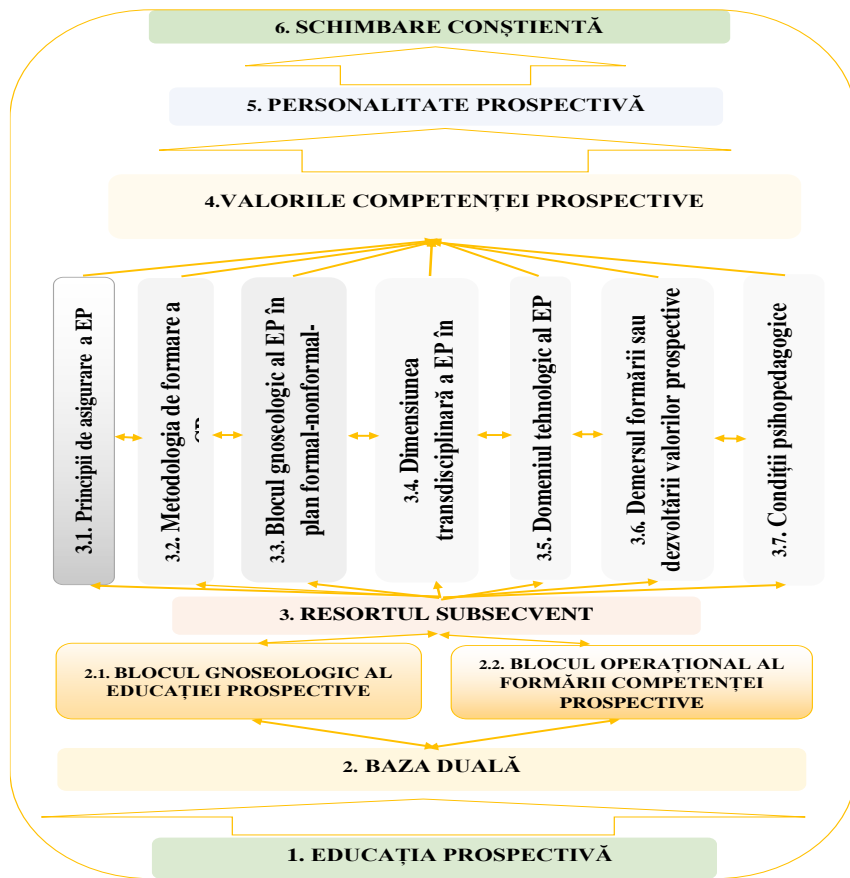

Figura 4. Paradigma educației prospective [93]

Funcționalitatea *Teoriei educației prospective* se asigură prin dezvoltarea Paradigmei EP, fundamentele teoretice și metodologice ale Educației prospective părți componente a Bazei duale (perechea simetrică) a *Blocul gnoseologic prezentat în Figura 5 și a Blocul operațional prezentat în Figura 6, a Resortul subsecvent* (domeniile) ca un răspuns la comanda socială, condiționată politic, economic, psiho-

social și pedagogic în plan formal-nonformal-informal, dimensiunea transdisciplinară a educație prospectivă în contextul noilor educații; Domeniul tehnologic al educației prospective; Demersul formării/dezvoltării valorilor prospective; principii de asigurare a educației prospective; condiții pedagogice.

Conștientizând considerațiile teoretice expuse, în scopul optimizării acțiunii educative, am elaborat Blocul gnoseologic care îmbina toate aspectele epistemologice și practice abordate în cercetare.

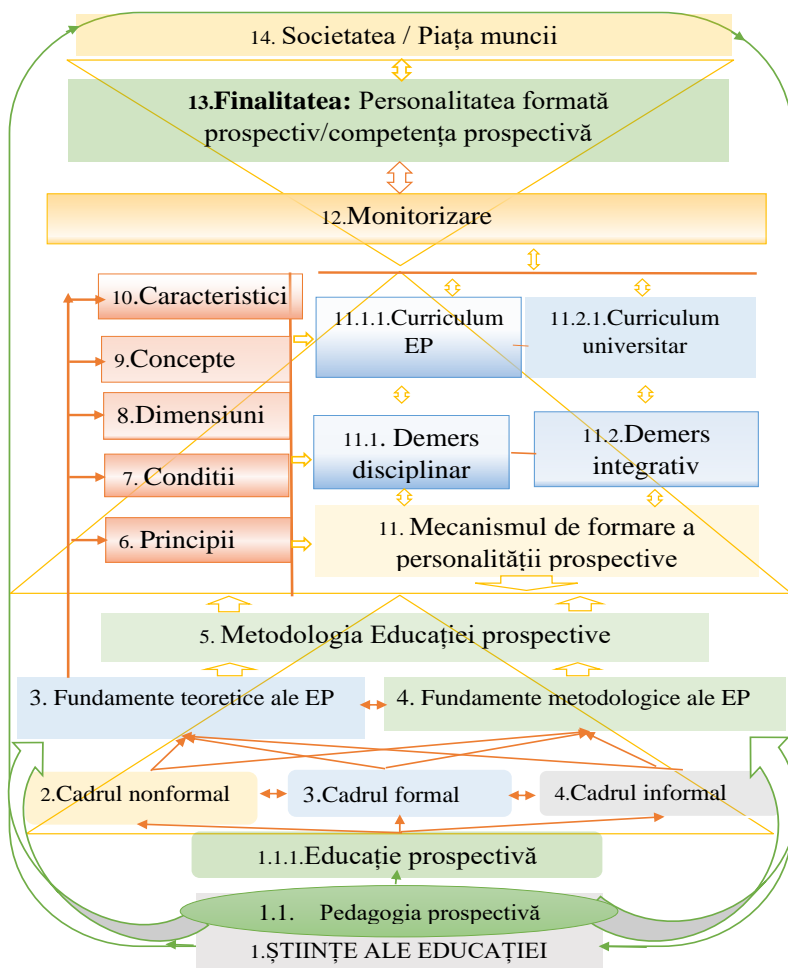

Figura 5. Blocul gnoseologic al EP [47]

Teoria schimbării (O. Dafinoiu), teoriile schimbării sociale (C. Geertz, V. Turner), filosofia experienței și instrumentalismul pragmatic (J. Dewey), teoria globalizării (R. Robertson), au stat la baza elaborării Blocului gnoseologic al EP, propus de noi și reprezintă un concept pedagogic fundamental, de tip orientator, care direcționează toate aspectele actului educativ spre pregătirea studenților pentru viitor.

Blocul gnoseologic al EP reprezintă un construct teoretico-practic ce demonstrează prin toate componentele caracterul de sistem și indică demersul adecvat de formare a personalității prospective, în conformitate cu aspirațiile, competențele dar și cu necesitățile personale și sociale.

Educația prospectivă ca obiect de studiu al Pedagogiei prospective, proiectată în termeni de finalități, conținuturi și tehnologii de predare-învățare-evaluare se produce în contextul educației prospective prin valorificarea conținuturilor în *cadrul formal, nonformal și informal*.

Dinamica schimbărilor în pregătirea personalității prospective, determinată de necesitatea soluționării problemelor globale, de transformările sociale care se produc într-un ritm alert și de provocările din domeniul profesional, condiționează formarea competenței prospective. În opinia noastră, competența prospectivă, ca finalitate a educației prospective, accentuează orientarea politicii educației pe necesitățile prezentului și ale viitorului.

Când ne referim la *personalitatea prospectivă*, avem în vedere o personalitate care are la bază valorile morale, cu gândire critică și cu reușită în acțiuni, eficientă, care tinde spre progres, cu o claritate în gândire, creând un viitor viabil social, profesional și social, care percepe importanța învățării pe tot parcursul vieții pentru propria dezvoltare, adaptare la schimbare, participare la progresul societății. Astfel, se va asigura ceea ce azi este concepută ca personalitate eficientă, capabilă de a se integra direct în viața socială fără dificultăți, o personalitate multidimensională.

Personalitatea formată prospectiv presupune formarea competenței prospective realizată prin intermediul metodologiei educației prospective, a mecanismelor de formare a personalității prospective, respectarea principiilor, condițiilor, dimensiunii, concepte și caracteristici și o interdependență de monitorizare se atinge scopul de a forma personalitatea prospectivă, care la rândul său va produce schimbarea conștientă. Abordând competența prospectivă într-o situație pedagogică,

a condus la elaborarea Blocului operațional al formării competenței prospective (Figura 6).

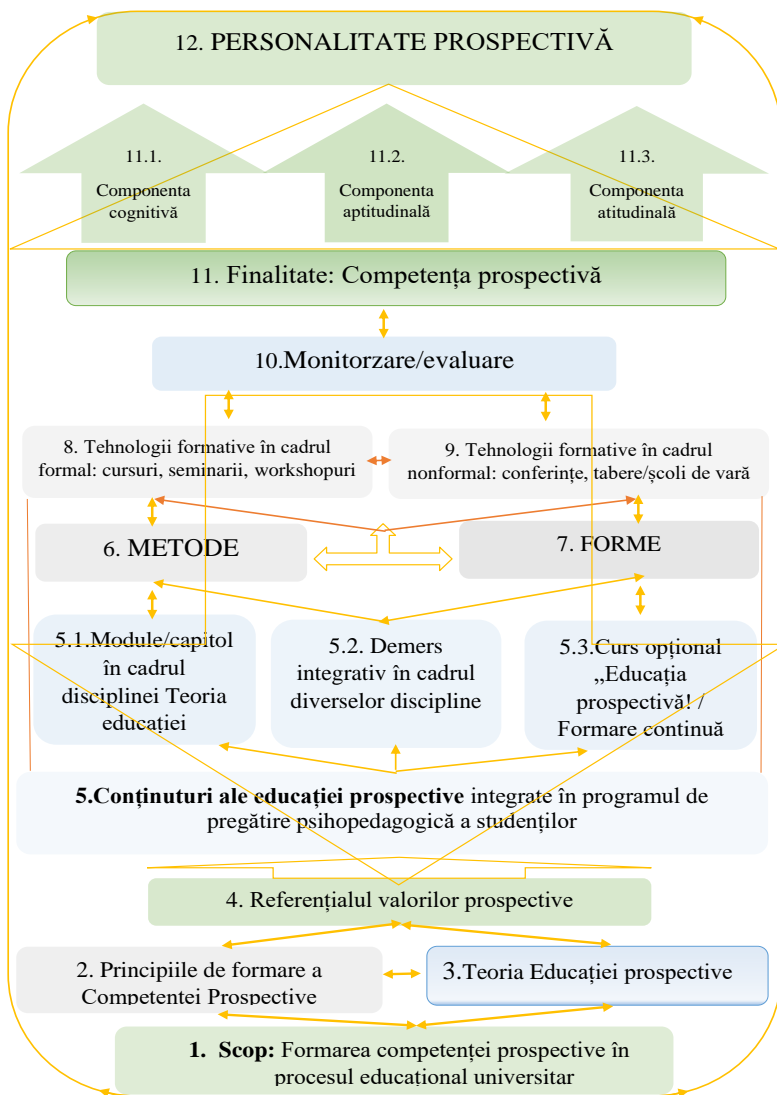

Figura 6. Blocul operațional al formării competenței prospective [47]

Figura 6 elucidează componentele structurale ale Blocului operațional al formării competenței prospective și interacțiunea acestora, având drept scop formarea competenței prospective, care sunt incluse ca parte componentă a Paradigmei educației prospective.

În contextul analizei interrelației finalității-valori, constatăm că activitatea de formare profesională este determinată de valorile referențiale la: - nivel subiectiv ca dimensiune individuală a ființei umane; - nivel obiectiv ca dimensiune a raționalității socio-profesionale.

În realizarea obiectivului *elaborarea și valorificarea bazei metodologice a educației prospective în învățământul superior reprezentată de legitățile, principiile și condițiile de formare a personalității prospective* au fost determinate în special principiile caracteristice Educației prospective.

Tabelul 4. Principiile educației prospective [47, p.14]

Principiu	Descriere
<i>Principiul perspectivei temporale</i>	Necesitatea gestiunii raționale a timpului ca neoresursă parvenită din consecința rapidității, provoacă uzura accelerată a cunoștințelor, fapt care justifică necesitatea educației prospective și pregătirea studentului pentru o serie de sarcini pe care nu le pot prevedea cu exactitate, dar care le influențează deciziile în timp. Totodată, se cere analiza problemei din perspectiva trecut-prezent-viitor.
<i>Principiul stringenței sociale</i>	Exprimă cerința ca activitățile didactice să ofere suficiente strategii de a veni în sprijinul diversității și dinamicii rapide a vieții sociale. Procesul educațional necesită a fi centrat pe soluționarea de situații – probleme reale, cu rezolvare imediată și care să reducă ponderea eșecului social și frustrările consecutive ale acestui eșec.
<i>Principiul anticipării</i>	Pleacă de la prezumția că harta (mentală) anticipă realitatea. Anticiparea este direct responsabilă de influența și controlul posibil al evenimentelor viitoare. Anticiparea atrage după sine unele elemente specifice, precum <i>prognoza schimbărilor și previziunea</i> , menite să asigure cunoașterea evoluției evenimentelor, precum și prognoza evoluției unui eveniment în funcție de elementele care îl determină.
<i>Principiul orientării prospective</i>	Asigură orientarea finalităților în direcția inovației sociale și pedagogice, o orientare fermă, permanentă, realizabilă în orice context.

Principiile descrise în Tabelul 4 servesc drept fundament teoretic și normativ în obținerea efectului scontat în conformitate cu obiectivele Educației prospective și reprezintă nucleul Paradigmei educației prospective.

Deduțiile analitice formulate au contribuit la elaborarea și descrierea științifică a legităților Educației prospective.

Legitatea anticipării asigură orientarea finalităților în direcția inovației pedagogice și sociale – o orientare permanentă, realizabilă în direcția formării-dezvoltării continue a personalității umane prin anticiparea nevoilor, a provocărilor.

Legitatea orientării educației spre viitor este ca o hartă, ca un plan care orientează persoana să ia decizii cu privire la viitor. Valoarea de dezvoltare a orientării educației spre viitor nu constă în precizarea viitorului, ci în angajarea în viitor, în construirea unui curs de viață. Factorii care influențează această legitate sunt dependenți de stabilirea scopurilor și obiectivelor, pentru construirea de planuri și acționarea în vederea realizării acestora. Când ne gândim la viitor declanșăm un proces de schimbare în prezent, indiferent dacă o astfel de gândire este personală sau socială, realistă, idealistă sau fantastică.

Legitatea schimbării se fundamentează pe dezvoltarea continuă și pe inovații, punând în valoare viitorul social și cel educațional. Teoriile educaționale de succes au supraviețuit anume prin schimbarea teoriei în lumina actuală, tendința ce va continua și în viitor.

Factorii care acționează această legitate sunt: culturali, sociali, inovații tehnologice, reforme.

Legitatea pragmatismului prospectiv este bazată pe variabile ale relaționării în mediul universitar cu accent pe intervenție sau acțiune în medii reale, implicarea în soluționarea de probleme reale din domeniu de formare profesională și din viață. Factorii care condiționează această legitate sunt: formarea comportamentului profesional și personal responsabil pentru viitor; formarea competenței prospective [93, p.101-104].

În realizarea obiectivului *elaborarea și validarea Paradigmei educației prospective prin configurarea Bazei duale cu elementele componente (Blocul gnoseologic și cel operațional) axate pe Resortul subsecvent centrate pe formarea competenței prospective* am pornit de la evidențierea faptului că *Paradigma educației prospective* este **condiționată** de influența mai multor factori primordiali:

Condiții generale: adaptarea universității la nevoile prezente și viitoare ale societății; organizarea și orientarea studenților spre viitor; ajustarea obiectivelor de formare profesională a studenților la cerințele societății și cele ale pieței muncii; facilitarea emoțiilor, comportamentelor adaptative la mediu/schimbare, fiind rezultat al evoluției. *Condiții specifice:* asigurarea interacțiunii eficiente dintre trecut–prezent–viitor; luarea în considerare a legăturilor dintre scopurile și obiectivele existente dar și stabilirea priorităților în funcție de schimbările/provocările societale; aplicarea eficientă a metodelor, tehnicilor prospective în procesul de predare–învățare–evaluare. *Condiții particulare:* consolidarea bazei teoretice și practice pentru formarea valorilor prospective; dezvoltarea capacității de previziune–creare–inovare; formarea competenței prospective la studenți. *Condiții metodice:* corelarea curricula universitare la diferite specialități cu problematica actuală și de viitor a societății; aplicarea metodelor prospective în formarea personalității studentului; axarea pe principiile educației prospective.

Condițiile menționate sunt asociate atât conținutului, structurii competenței, cât și *valorilor prospective*.

Fundamentarea teoretică și metodologică a educației prospective presupune conștientizarea faptului că direcția prospectivă contează pentru toate domeniile de pregătire profesională. Astfel, introducerea *educației prospective* ca o nouă direcție științifică în sistemul educațional universitar creează condiții pentru dezvoltarea personalității prospective și posibilități de dezvoltare a potențialului prospectiv a studentului și a societății, în conformitate cu cerințele actuale și de viitor.

Capitolul 4. Valorificarea experimentală a paradigmei educației prospective

Reieșind din caracterul conceptual și operațional al paradigmei expuse anterior, experimentul formativ a fost realizat în mediu universitar, în baza strategiei prezentate în Tabelul 5 prin design-ul experimental de formare a valorilor competenței prospective.

Tabelul 5. Design-ul experimentului pedagogic

Etapa experimentală/ subiecții experimentali	Obiective	Instrumente	Metodologie
Etapa I. Constatarea nivelului de formare	Cercetarea unui	- Chestionarul „Evaluarea	Analiza și sinteza;

<p>a competenței prospective Total subiecți: 336 <i>Universitatea Tehnică a Moldovei – 215 studenți</i> - 135 grup experimental - 80 grup de control <i>Universitatea de Stat din Tiraspol – 111 studenți:</i> - 82 grup experimental - 29 grup de control.</p>	<p>ansamblu de aspecte care converg spre nivelul la care a fost formată competența prospectivă a studenților.</p>	<p>competenței prospective” (profil tehnic); - Chestionarul „Evaluarea competenței prospective” (profil pedagogic).</p>	<p>Deducția; Interpretarea.</p>
<p>Etapa II. Formarea valorilor competenței prospective: - anticipativă; - de planificare; - de direcționare; - gestionare a riscului; -managementul schimbării; -gestiunea informației; -gestionarea timpului; - de luare a deciziei; - inovativă. Total subiecți: 217 Universitatea Tehnică a Moldovei – 135; Universitatea de Stat din Tiraspol – 82.</p>	<p>Realizarea experimentului i formativ în vederea ridicării nivelului de formare a competenței prospective a studenților.</p>	<p>Cursul „Etica profesională”. Cursul „Comunicare și scriere academică”. Demers integrat la Universitatea Tehnică a Moldovei. Cursul „Didactica funcțională”. Demers integrat la Universitatea de Stat din Tiraspol. Cursul „Educația prospectivă”. Demers special (disciplinar).</p>	<p>Studiul de caz; Problematizar ea Elaborarea scenariilor; Dezbaterea; Prevederea strategică; Masa rotundă; Prognozarea; Modelarea de alternative; Analiza prospectivă; Proiectul de cercetare; AAR: anticipare/ acțiune/ reflecție;</p>
<p>Etapa III. Validarea nivelului de formare a competenței prospective. Total subiecți: 336 Universitatea Tehnică a Moldovei – 215 studenți Universitatea de Stat din Tiraspol– 111 studenți.</p>	<p>Stabilirea procentuală a creșterii nivelului de formare a competenței prospective a studenților.</p>	<p>Matricea de evaluare a VCP. Testul „Evaluarea nivelului de formare a competenței prospective”; Demersul special (disciplinar); Demersul integrat.</p>	<p>Analiza; Compararea datelor; Contrapunerea datelor; Interpretarea; Statistica; Sintetizarea.</p>

Experimentul formativ a fost conceput în baza Paradigmei educației prospective, prin utilizarea unor componente obiective ale procesului de învățare – programul/modulul educațional. Materialele-suport privind programul/modulul educațional au fost elaborate inclusiv prin activități realizate în cadrul nonformal-informal.

Bazându-ne pe paradigma curriculară, a concepției centrate pe acela care învață și pe concepția socio-economică ce vizează pregătirea studenților pentru inserția socială, ne propunem următorul referențial de evaluare: competența prospectivă cu valorile sale; indicatorul de competență; criteriile de evaluare a produselor.

Etapa inițială a avut un caracter constatativ, cu *scopul de a stabili nivelul valorilor competenței prospective în momentul inițierii experimentului pedagogic*, atât la grupul experimental, cât și la cel de control. În faza constatativă a experimentului a fost aplicat chestionarul *Evaluarea competenței prospective a studenților*, elaborat cu *scopul de a determina nivelul de formare a competenței prospective la studenți*, [47, p. 248-253] fiind evidențiate decalaje între așteptările studenților față de actualul sistem universitar și loc de muncă, dar și situația reală cu care se confruntă aceștia în cadrul formării universitare. Prin urmare, în continuare, am urmărit să evaluăm următoarele valori: *prevedea/anticipa, planificare și proiectare, creativitatea și inovația, gestiune a timpului, deschiderea adaptare la schimbare, orientarea spre viitor, luarea deciziei, gestiunea riscului, gestionarea informației* - (identificate în urma analizei științifice realizate în capitolele 1 și 2).

Procesul de evaluare a competenței prospective a fost realizat la fiecare etapă de formare, prin nivelele descrise – cunoaștere, aplicare, integrare. Fiecare dintre valorile competenței prospective au fost interpretate după nivel de dezvoltare și manifestare: *scăzut, mediu, înalt*.

Testele docimologice [47, p. 266-268] au fost elaborate în concordanță cu referențialul curricular al cursurilor: *Etica profesională, Comunicare și scriere academică și Didactica funcțională*, fiind respectate componentele de formare a valorilor competenței prospective. În elaborarea instrumentelor de măsurare a valorilor competenței prospective, ne-am axat pe cerințele de construcție a testelor docimologice, în acest caz, analiza rezultatelor este centrată calitativ, respectiv prezentate și interpretate statistic descriptiv.

Etapa a II-a a presupus conceptualizarea curriculară în termeni de finalități, conținuturi și tehnologii, orientate spre *formarea-*

dezvoltarea valorilor competenței prospective a studenților, dar și prin integrarea valorilor competenței prospective în diverse discipline.

Valorile științifice (*Teoria Educației prospective*, Blocul gnoseologic al educației prospective, Blocul operațional al competenței prospective, *Paradigma educației prospective*), produse în cadrul noii direcții de cercetare *Teoria și metodologia formării personalității prospective*, au fost integrate în resurse curriculare elaborate pentru necesitățile cercetării și valorificate în contextul integralității, consecutivității și continuității formării valorilor competenței prospective la studenți. Astfel, demersul experimental evocă metodologia de formare-dezvoltare a competenței prospective la studenții din cadrul Universității de Stat din Tiraspol prin *elaborarea și implementarea curriculumului la disciplina Educația prospectivă* și prin integrarea valorilor competenței prospective la disciplina *Didactica funcțională*. În cadrul Universității Tehnice din Moldova au fost integrate valorile competenței prospective în curriculumul *Etica profesională* și în curriculumul *Comunicare și scriere academică*.

Ca urmare a realizării experimentului formativ aplicat repetat aceleași probe de evaluare și teste didactice, respectând aceleași condiții cu *scopul validării Paradigmei educației prospective în perspectiva formării valorilor competenței prospective a studenților*.

Ca urmare a implementării cursului *Educația prospectivă*, s-au produs anumite modificări în formarea competenței prospective.

Tabelul 6. Nivelul de formare a valorilor competenței prospective (test, retest)

Valorile CP	Psihopedagogie, test			Psihopedagogie, retest		
	Înalt	Mediu	Scăzut	Înalt	Mediu	Scăzut
Prevederea/anticiparea	20%	55%	25%	35%	50%	17%
Planificarea și proiectarea	38,5%	62,5%	7,5%	60%	40%	0%
Creativitatea și inovația	25%	35%	40%	38%	35%	36%
Gestionarea timpului	14%	22,5%	9,5%	31%	35%	35%
Adaptarea la schimbare	15%	57,5%	17,5%	45%	50%	5%
Direcționarea	22%	30%	58,5%	31%	38%	32%
Luarea deciziei	9,5%	70%	17%	19%	76%	5%
Gestionarea riscului	5%	0%	0%	9,5%	12%	5%
Gestionarea informației	9,5%	72,5%	21%	31%	57%	9,5%

Comparând rezultatele înregistrate în cazul variabilei dependente (competența prospectivă) din etapa testare și retestare constatăm că s-au produs modificări: valoarea de planificare a crescut de la 28,5% la 40%.

Prin administrarea testului „Evaluarea nivelului de formare a valorilor competenței prospective” la *Didactica funcțională*, au fost analizate comparativ datele de la etapa de testare și retestare pentru studenții de la specialitatea Psihopedagogie (Universitatea de Stat din Tiraspol).

Analizând datele pentru cursul *Didactica funcțională*, demers integrat, înregistrate în urma chestionării studenților (specialitatea *Psihopedagogie*) și în conformitate cu indicatorii de evaluare a valorilor competenței prospective elaborate pe nivele, a fost stabilit că studenții din cadrul Universității de Stat din Tiraspol fiind formați din perspectivă pedagogică (colegiu) au formată valoarea de planificare 45% dintre subiecți.

Rezultatele sunt prezentate în Figura 7.

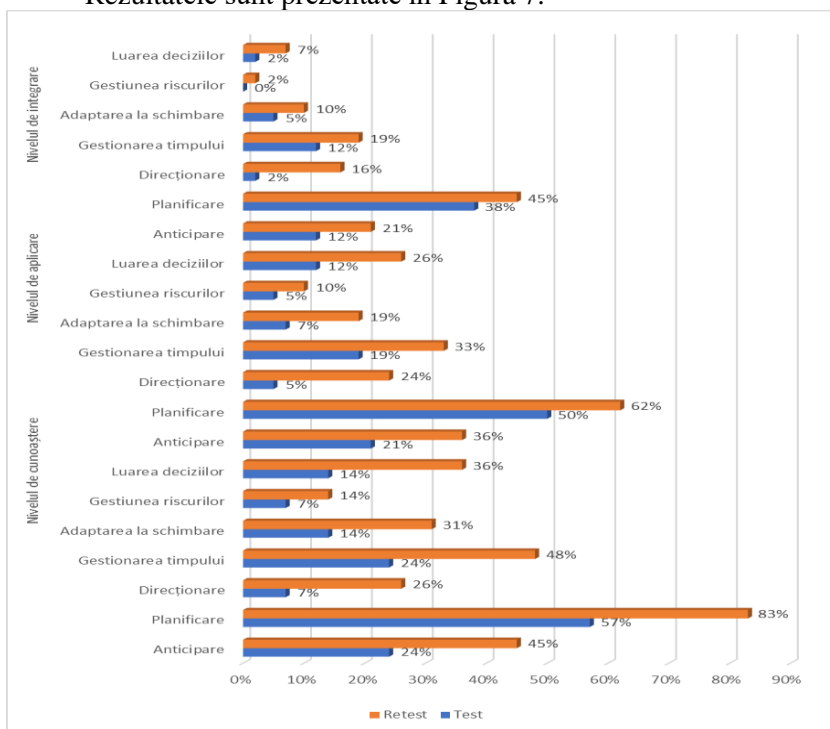

Figura 7. Niveluri comparative de formare a valorilor competenței prospective la *Didactica funcțională* (test, retest)

Din Figura 7 se observă formarea valorii de planificare unde *nivelul I* de formare a crescut de la 57% la 83% pentru specialitatea Psihopedagogie. *Nivelul II* de formare a *valorii de planificare* a crescut de la 50% la 62%. *Nivelul III* de formare a *valorii de planificare* a crescut de la 38 % la 45%. O creștere semnificativă se observă pentru valoarea de gestionare a timpului de la 12% la 19% și, respectiv, a valorii de anticipare de la 12% la 21%, valori care sunt de prima necesitate în utilizarea proiectării didactice.

Pentru confirmarea eficacității experimentului formativ a fost aplicată aceeași formulă statistică a Testului t. Analiza datelor confirmă valabilitatea experimentului pedagogic, fiind demonstrat, la valoarea *direcționarea* $t = 2,56$ și *luarea deciziilor* $t = 2,40$, sunt semnificative la $p = 0,05$, iar valoarea de planificare $t = 2,71$, *anticiparea* $t = 2,79$ sunt semnificative la $p = 0,01$.

Precizăm că în unele cazuri, rezultatele sunt ne semnificative, pentru valoarea *adaptarea la schimbare*, *valoarea gestionarea riscurilor*, *valoarea gestionarea timpului și valoarea gestionarea informației*.

Menționăm că dezvoltarea acestor valori poate fi dificilă din mai multe motive: ca și în cazul creativității și inovației, aceste abilități necesită mai mult decât câteva ore de instruire pentru a fi pe deplin dezvoltate. Ele necesită practică continuă și feedback constructiv pentru a fi internalizate și aplicate eficient; aceste valori sunt adesea cel mai bine formate prin experiență practică. Studenții pedagogi pot avea nevoie de oportunități de a aplica aceste abilități în situații reale sau simulate pentru a le înțelege și a le stăpâni; fiind în perioada Covid -19, cursul a fost predat online, unde mai puțin a fost posibil de aplicat abordări mai interactive, cum ar fi învățarea bazată pe proiecte, învățarea experiențială și simulările, pentru a ajuta studenții să învețe și să practice aceste valori; cultură educațională care nu valorizează sau nu susține în mod activ aceste valori poate face dificilă dezvoltarea lor. Este important ca instituțiile de învățământ să promoveze o cultură a adaptabilității, gestionării riscurilor, gestionării timpului și gestionării informației.

Dezvoltarea valorilor de adaptare la schimbare, gestionare a riscurilor, gestionare a timpului și gestionare a informației în rândul studenților pedagogi necesită o abordare holistică care combină instruirea teoretică cu practica reală, suportul continuu și metodele interactive de predare, dar și o cultură educațională care susține aceste valori.

Prin administrarea chestionarului „*Evaluarea nivelului de formare a competenței prospective*” au fost analizate comparativ datele

obținute la etapa de testare și retestare pentru studenții din cadrul Universității Tehnice a Moldovei. Rezultatele pot fi examinate în Figura 8.

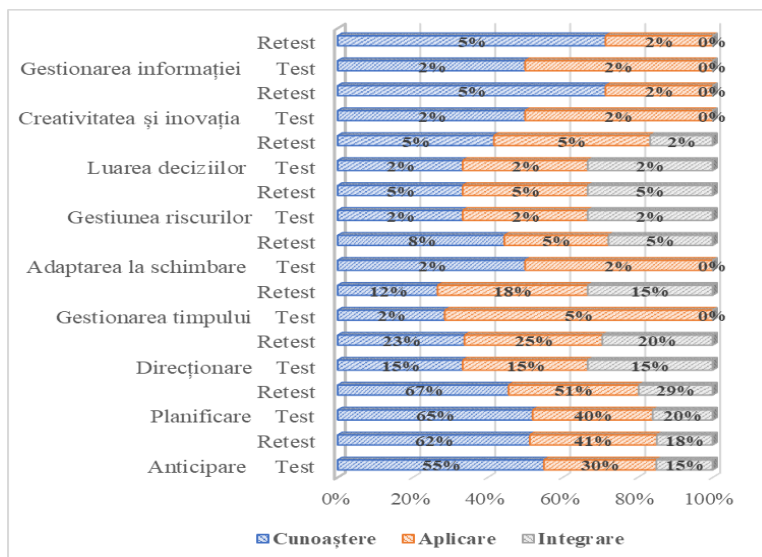

Figura 8. Niveluri comparate de formare a valorilor competenței prospective la Etica profesională (test, retest)

În urma aplicării cursului Etica profesională, demers integrat, a fost aplicat chestionarul repetat și în conformitate cu indicatorii de evaluare a valorilor competenței prospective elaborate pe nivele, am obținut o creștere a competenței prospective de la nivel de cunoaștere la nivel de aplicare și integrare.

Analiza datelor confirmă modificări semnificative la valoarea *proiectare* $t = 2,57$, *adaptare la schimbare* $t = 2,57$, *gestionarea timpului* $t = 2,51$, *luarea deciziilor* $t = 2,50$, *gestionarea informației* $t = 2,07$, toate rezultate fiind semnificative la $p=0,05$.

Avem valorile *creativitate*, *direcționare*, *gestionarea riscului*, *anticiparea* care au rezultate nesemnificative, dar pot fi explicate prin faptul că studenții ingineri percep etica profesională ca fiind mai teoretică și mai puțin relevantă pentru competențele tehnice pe care le consideră esențiale pentru cariera lor. Această percepție poate reduce motivația de a se angaja în activități care dezvoltă creativitatea.

În scopul determinării eficienței experimentului formativ a fost aplicat chestionarul „Evaluarea nivelului de formare a competenței prospective” au fost analizate comparativ datele obținute la etapa de testare și retestare pentru studenții de la Universitatea Tehnică a Moldovei. Rezultatele sunt prezentate în Figura 9.

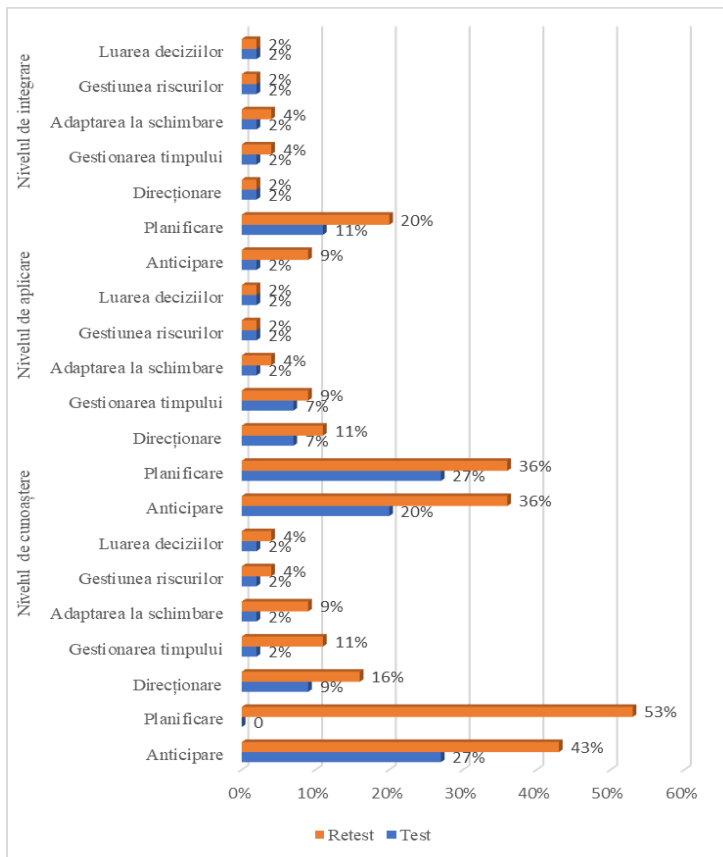

Figura 9. Niveluri de formare a valorilor competenței prospective la cursul Comunicare și scriere academică (test, retest)

Analizând datele comparative (test, retest) pentru cursul *Comunicare și scriere academică*, demers integrat și în conformitate cu indicatorii de evaluare a competenței prospective elaborate pe nivele, observăm o creștere a valorii de planificare de la 11% inițial la 20% final pentru nivelul de integrare, se evidențiază o creștere pentru valoarea de

anticipare de la 2% la 9% - valori importante, pentru viitorii ingineri, în ritmul accelerat al schimbărilor.

Analiza datelor confirmă dominarea numerică a indicilor la variabilele *planificare* $t = 2,006$, *anticipare* $t = 2,406$, *direcționare* $t=2,50$, *adaptarea la schimbare* $t = 2,47$ cu $p = 0,05$ și la valorile *luarea deciziilor* $t=2,58$, *gestiunea riscurilor* $t=2,58$, *adaptarea la schimbare* $t=2,58$ fiind semnificative la $p = 0,01$.

Menționăm că în mare parte sarcinile au fost mai mult axate pe dezvoltarea acestor valori și mai puțin au permis axarea pe luarea deciziilor, gestionarea timpului, adaptarea la schimbare etc.

Din discuțiile cu studenții a fost stabilit că valoarea de planificare a simțit o creștere considerabilă datorită faptului că aceștia sunt puși în situația de a planifica și la alte cursuri.

Analiza datelor experimentale ale studenților la etapa test și retest (Figura 10) demonstrează o creștere a indicilor la toate variabilele ale valorilor prospective, fapt ce confirmă eficacitatea programului realizat cu studenții.

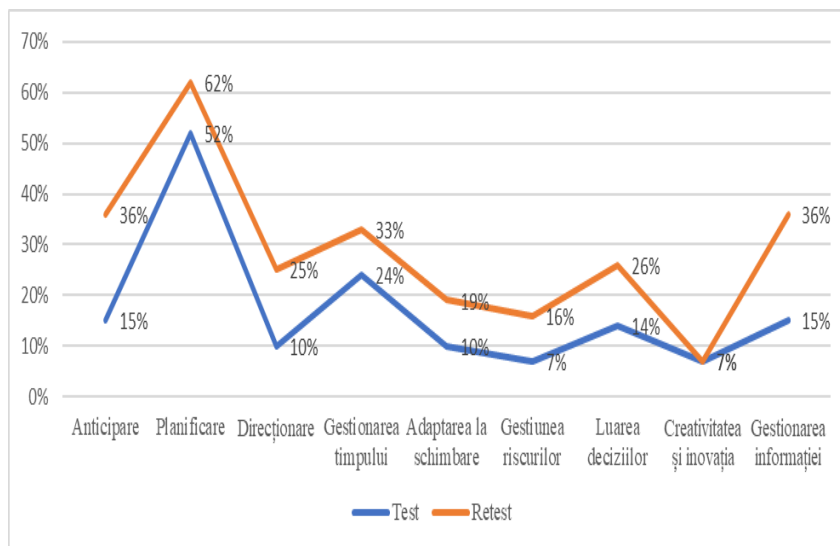

Figura 10. Dinamica valorilor prospective a studenților Universității de Stat din Tiraspol (test, retest)

Din Figura 10 sunt evidențiate schimbări semnificative la majoritatea valorilor prospective, dar nu avem modificări în cazul valorii

de gestiune a riscurilor și a valorii de creativitate și inovație. Această situație poate fi explicată fie prin rezistență la schimbare, fie prin faptul că studenții din domeniul pedagogic mai puțin sunt orientați spre aceste valori prin aplicare în practică.

Analiza comparativă a datelor experimentale a studenților din cadrul Universității Tehnice a Moldovei prezintă schimbări semnificative la unele variabile și mai puțin semnificative la altele, rezultate ce pot fi vizualizate în Figura 11.

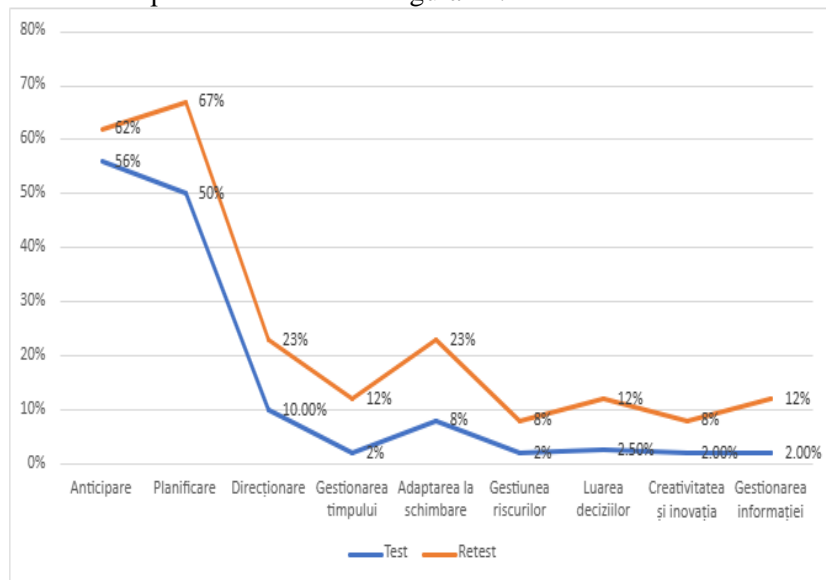

Figura 11. Dinamica valorilor prospective a studenților Universității Tehnice a Moldovei (test, retest)

Diferențele observabile dintre Figura 10 și Figura 11 pot fi explicate prin faptul că în cadrul Universității de Stat din Tiraspol a fost aplicat curriculumul la Educația prospectivă cu un număr de 30 de ore auditoriale, iar în cadrul Universității Tehnice a Moldovei au fost integrate valorile competenței prospective în cadrul altor cursuri, respectiv, a fost mai puțin timp alocat acestei probleme.

Rezultatele experimentale confirmă eficiența ipotezei de cercetare, demonstrând validarea Paradigmei educației prospective, a demersului experimental din perspectiva formării competenței prospective a studenților.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea definitivă vizează fundamentarea teoretică și metodologică a educației prospective, care este necesară în condițiile crizei globale a educației, a provocărilor și reformelor în care se află universitatea și este raliată la politicile educaționale naționale și internaționale, pe de o parte, și pornind de la nevoia de educație prospectivă, de formarea valorilor competenței prospective a studenților și dezvoltarea continuă a ființei umane, pe de altă parte. Analiza studiilor în domeniu reprezintă premise, argumente sau puncte de reper obiective, menite să scoată în evidență pozițiile și teoriile semnificative ale savanților în domeniul pedagogiei, filosofiei, psihologiei etc.

Prin analiza ideilor, opiniilor și a viziunilor în perspectiva relației trecut-prezent-viitor, constatăm că formarea competenței prospective în sistemul educațional universitar prezintă confuzii ce au impact asupra calității procesului educațional, a formării profesionale, asupra umanului, deoarece nu sunt stabilite poziții clare, științifice cu referire la conceptualizarea educației prospective, fapt ce constituie un obstacol în diferențierea acesteia la nivel de organizare și esență, în precizarea metodologiei de formare a competenței prospective a studenților.

Rezultatele științifice importante ale cercetării realizate sunt concentrate în următoarele **concluzii**:

1. Din perspectiva abordărilor teoretice **au fost stabilite „spații albe” în terminologia profesională și științifică a conceptelor „prospectiv”, „educație prospectivă”, „pedagogie prospectivă”**, fapt ce conduce la curențe terminologice privind nevalorificarea esenței etapelor de formare a viitorului specialist, importanța tehnologiilor inovatoare pedagogice în acest proces, schimbările în domeniu. Ca rezultat **au fost determinate fundamentele științifice ale educației prospective**, în baza cercetării teoretice, a problematicii referitor la conceptul de educație prospectivă **a fost determinată aspectele acestuia**, atât prin analiza teoriilor privind triumful prospectiv al schimbării, teoriei schimbării, teoriilor perspectivei, previziunii, anticipării, modernizării, ce au demonstrat că *viitorul poate fi cunoscut științific și că educația prospectivă este necesară pentru a diminua riscurile și criza educațională și socială* [43, p. 35] (Capitol 1 al tezei).

Prin analiza politicilor educaționale axate pe învățământul universitar și modalitățile de acțiuni realizate de acestea, a fost constatăată o raliere a documentelor de politici educaționale la cele europene, axate atât prin reforme, cât și prin cercetare, cu rol major orientat spre

inovațiile științifice, tehnice și sociale. A fost specificat rolul universității în societatea cunoașterii [44, p. 8] prin faptul că asigură funcționarea optimă a trei domenii semnificative de activitate: educația, cercetarea științifică, inovarea și implicarea instituției în activitățile sociale, economice și culturale.

2. *Studiul experimental preliminar de identificare a valorilor personalității prospective a studenților* a fost realizat prin aplicarea Chestionarului „Adaptarea la schimbările profesionale” la studenți, aplicarea Chestionarului „Evaluarea competenței prospective” cadrelor didactice din cadrul universitar și Chestionarul „Adaptarea la schimbare și inovare a instituției de învățământ superior” aplicat managerilor, rezultate care prezintă dificultățile cu referire la valorile prospective, dificultate de percepție a semnificației competenței prospective, dar și problematica cu care se confruntă aceștia în anticiparea consecințelor, a permis evidențierea modalităților de implementare a EP în cadrul universitar și specificarea evoluției intereselor profesionale și consemnarea posibilităților de adaptare la schimbare a studenților.

Analiza curricula universitare (specialitatea *Psihopedagogie, Tehnologii Informaționale etc.*) din cele două universități a dovedit nevoia de sistemul de valori prospective care sunt esențiale pentru caracterizarea sistemului de competențe profesionale datorate schimbărilor din societate [94, p. 475; 95; 96]. Prin analiza curriculumului universitar **s-a stabilit demersul de formare a valorilor competenței prospective în cadrul universitar** [42] în vederea funcționalității și convergenței educației prospective.

3. Analiza documentelor universitare, a politicilor educaționale, a lucrărilor din domeniul pedagogic, economic, social, psihologic, *a condus spre constatarea schimbărilor în diverse profesii*, ca rezultat, unele competențe sau profesii devin depășite, altele sunt cerute și proiectate, deoarece se conturează profesii specifice cu caracter transdisciplinar (avocat în sfera roboeticii, designer habitatului virtual, designer al jocurilor, inginer de recuperare a mediului ambiant etc.). [47, p. 108] (Capitolul 2) și a permis sintetizarea valorilor prospective (*gestionarea informației, managementul timpului, valoarea pentru schimbare, inovația etc.*) [45, p. 65-66]. Valorile științifice produse în cercetare au creat premise obiective la **consolidarea referențialului axiologic al personalității prospective în mediul universitar și determinarea mecanismelor de formare a personalității prospective în învățământul superior**. Reieșind din sfera de preocupări investigate,

s-a stabilit că finalitățile specifice educației prospective, conținuturile și activitățile de învățare formează *curriculumul Educația prospectivă* care se dezvoltă odată cu procesul dezvoltării curriculare [49, p. 72; 46, p. 154] datorită evoluției economice, sociale, tehnologice și culturale a societății contemporane [51, p. 117], fapt ce a condus la **elaborarea curriculumului Educație prospectivă (context disciplinar) și a recomandărilor de implementare a valorilor competenței prospective** [45, p. 62-69] în cadrul curricula universitare prin demers integrat, materializate în suportul de curs „*Pedagogia prospectivă*” [43, p. 9] și în Ghidul de proiectare a competenței prospective în curricula universitare [42]; la **conceptualizarea competenței prospective**, fiind *introdusă și definită competența prospectivă* ca o structură finalizată, generată prin mobilizarea unui quantum de resurse interne ale subiectului într-un cadru delimitat de situații semnificative (pedagogic intenționate sau spontane, cu caracter disciplinar sau inter-transdisciplinar) care se manifestă prin cunoaștere, atitudine și aptitudine în perspectiva valorilor anticipare, proiectare, precum și atribuirii de sens și direcție a acțiunii [42, p. 35] (Capitolul 2).

4. Valorile științifice produse în cercetare au creat premise în vederea **elaborării Teoriei educației prospective** ca necesitate în ritmul accelerat al schimbărilor, problematicii contemporane, anticiparea crizei în educație etc. A fost stabilit că educația prospectivă este obiectul de studiu al pedagogiei prospective [93, p. 116], și în contextul de reconceptualizare a acesteia la nivel de concept, educația prospectivă a fost **redefinită în sens larg și în sens restrâns**. Ca argument științific, au fost conceptualizați termenii de „educație prospectivă” în sens larg: *educația prospectivă prevede o nouă organizare valorică a expectanțelor personalității, prin ierarhizarea valorică și semnificativă a competențelor, în baza prospectării evoluției societății și anticiparea viitorului în perspective științifice, contribuind la atingerea idealului educațional*, iar în sens restrâns: *educația prospectivă reprezintă un proces organizat și proiectat de dezvoltare a personalității pentru viitor din punct de vedere biologic, psihic și social, de formare a conștiinței și comportamentului proactiv de integrare activă în viața socială în continuă schimbare*. La nivel teoretic, *educație prospectivă reprezintă un concept pedagogic fundamental, care direcționează toate aspectele actului educativ spre pregătirea studentului pentru viitor prin schimbare conștientă*.

5. Stabilirea fundamentelor metodologice ale educației prospective reprezintă: a) **Paradigma educației prospective**, concretizată de *Baza duală* compusă din *Blocul gnoseologic* și *Blocul operațional*, dependente de *Resortul subsecvent*, care este centrată pe formarea valorilor competenței prospective, organizate în baza principiilor generale ale învățării dar și a abordării prospective a educației, a particularităților individuale, este identificată în funcționalitatea sa prin materializarea în cursul Educația prospectivă, promovându-se, astfel, în activitatea educațională, un concept fundamental – *competența prospectivă*; b) **principiile educației prospective** (*perspectiva temporală, stringența socială, anticiparea, orientarea prospectivă*); c) **legitățile anticipării, a schimbării, a pragmatismului prospectiv și a orientării spre viitor**; d) **condiții de formare a personalității prospective** (asigurarea interacțiunii eficiente dintre trecut-prezent-viitor); e) **mecanismele de formare a personalității prospective** la studenți; f) luarea în considerare a legăturilor dintre scopurile și obiectivele existente; g) stabilirea priorităților în dependență de schimbările/provocările societale; h) aplicarea eficientă a metodelor prospective în procesul de predare – învățare – evaluare); i) reajustarea conținuturilor disciplinei în perspectiva racordării permanente la standardele viitorului [47, p. 10; 95, p. 474] (Capitolul 3 al tezei). Toate acestea reflectă chintesența fundamentelor conceptuale, metodologice și practice, elaborate în perspectiva formării valorilor competenței prospective studenților.

6. Elaborată instrumentelor de evaluare, a Matricei de evaluare a competenței prospective și implementarea curriculumului Educație prospectivă în cadrul universitar, proiectarea competenței prospective ca demers integrat [44, p. 38-47; 93, p. 62-63] au creat premise în vederea elaborării experimentul pedagogic. Prin proiectarea și asigurarea implementării prin **demers curricular - Curriculum Educația prospectivă și integrarea valorilor educației prospective** în cursurile „*Etica profesională*”, „*Comunicare și scriere academică*”, „*Didactica funcțională*”, a fost valorificată prin experiment **Paradigma educației prospective cu scopul formării sau dezvoltării valorilor competenței prospective**, prin care a fost constatată creșterea nivelului de cunoaștere, aplicare și integrare a competenței prospective a studenților implicați în experimentul formativ.

Rezultatele cercetării au permis **validarea Paradigmei educației prospective** și evidențierea unor segmente importante ce vizează

fundamentarea teoretică și metodologică a acesteia. **A fost constatat că organizarea procesului educațional sub aspect prospectiv necesită o analiză a factorilor și a demersului de formare a competenței prospective** [42, p. 9-10; 93] prin valorile prospective (*de anticipare, proiectare, direcționare a acțiunii, gestionarea timpului, gestionarea informației, managementul riscului, luarea deciziilor, creativitate și inovație, adaptarea la schimbare*) în contextul transformărilor educaționale, politice, economice, fapt ce permit adaptarea formabilului în cadrul schimbărilor sociale, dar și inovarea aspectelor în domeniul profesional (Capitolul 4 al tezei).

Cadrul teoretic și practic descris conturează identitatea științifică a cercetării în **aria noii direcții de cercetare: Teoria și metodologia dezvoltării personalității prospective**, care va conduce autodeterminarea valorică prospectivă a studenților, stimulând inovarea gândirii pedagogice privind dezvoltarea personalității prospective. Valorile științifice produse în cercetare au creat premise obiective în vederea dezvoltării valorilor prospective ale studenților prin noile cunoștințe produse în cercetare (*Blocul gnoseologic al educației prospective, Blocul operațional al formării competenței prospective, Teoria educației prospective, Paradigma educației prospective*), fapt ce asigură teoretic și practic metodologia Educației prospective, generând sistemul valoric personal și profesional conform exigențelor prezente și de viitor ale societății. Nevoia de Educație prospectivă și dezvoltarea continuă a ființei umane au statut al unor premise menite să scoată în evidență pozițiile și teoriile semnificative ale savanților în domeniul pedagogiei, psihologiei, sociologiei și filosofiei educației.

Direcția studiului creează condiții pentru pedagogi a fi formați cu deschideri spre valorile prospective, prin facilitarea construcției cunoașterii. Calitatea acestora, în orice context, presupun o deschidere a Educației prospective la un nivel superior pe nevoia de schimbare și inovare educațională.

Problema științifică importantă soluționată constă *fundamentarea teoretică și metodologică a formării personalității prospective* prin conceptualizarea Teoriei și metodologiei educației prospective; dezvoltarea curriculumului universitar din perspectiva formării valorilor competenței prospective, prin asigurarea metodologică a valorificării mecanismelor de formare a personalității prospective la studenți contribuind astfel la dezvoltarea teoriei și practicii educației prospective în context universitar.

Cercetarea a demonstrat că, pornind de la globalizare și criza permanentă a educației, *a fost realizată o deschidere de dezvoltare a pedagogiei prospective, în condițiile actuale, prin fundamentarea teoretică și metodologică a dezvoltării personalității prospective ca o nouă direcție științifică de cercetare.*

Totodată, devin evidente **perspective pentru cercetări** referitoare la:

- problema implementării Educației prospective la celelalte nivele educaționale;
- analiza anticipării tipurilor concrete de schimbări în educație; - analiza competențelor necesare pentru analistul pieței muncii;
- examinarea influenței dezvoltării tehnologice asupra viitorului educațional;
- anticiparea crizelor în cadrul învățământului superior provocate de schimbări și inovații în prezent și în viitor.

Cercetarea realizată deschide perspective în știința pedagogică din republică, pentru cercetarea Pedagogiei prospective ca demers holistic la toate nivelurile sistemului de învățământ.

În baza rezultatelor investigației au fost formulate următoarele **recomandări pentru:**

1. Factorii decizionali: Ministerului Educației și Cercetării:

Paradigma educației prospective poate servi drept bază metodologică pentru formarea personalității prospective și elaborarea politicilor educaționale care se revendică a fi racordate la necesitățile prezentului și ale viitorului și anume: în elaborarea *standardelor de formare* a tuturor specialiștilor este nevoie de a fi inclusă *competența prospectivă*, fapt ce ar permite conștientizarea caracterului flexibil al solicitărilor societății, anticiparea, adaptabilitatea la schimbările în domeniu.

Principalele idei pot fi utile pentru includerea Educației prospective în curriculumul de formare inițială și continuă a specialiștilor în diverse domenii, întrucât vizează o mai bună inserție a individului într-o lume polimorfă și dinamică, unde competențele specifice devin depășite în ritm alert.

Pentru dezvoltarea performanțelor pedagogilor în perspectiva proiectării și formării competenței prospective, se recomandă instituțiilor de învățământ superior modificarea numărului de ore pentru norma didactică în favoarea celor pentru formarea continuă și cercetare, care va conduce la posibilitatea de adaptare, prognozare și inovare a procesului educațional, asigurarea competitivității pe piața muncii.

2. Cadrelor didactice universitare:

- Introducerea în Planul de învățământ universitar a unui curs cu titlul *Educație prospectivă* sau *Pedagogie prospectivă*.

- Implementarea Educației prospective în procesul de formare profesională continuă atât a cadrelor didactice în cadrul universitar, managerial, general, cât și a specialiștilor în diverse domenii.

- Elaborarea de ghiduri metodologice cu sugestii, strategii și tehnologii de formare a competenței prospective și de implementare a Educației prospective prin integrare în cadrul diverselor cursuri universitare etc.

- Racordarea rezultatelor teoretice obținute la nivel național cu teoria și practica educației prospective pe plan global.

- Fondarea *Centrului de analiză prospectivă* în sistemul de învățământ universitar.

3. Reprezentanților pieții muncii. În procesul de recrutare, organizațiile își pot rafina politicile în acest sens, prin utilizarea chestionarelor de măsurare a previziunii: creativitate – proactivitate – adaptare a scenariilor posibile.

BIBLIOGRAFIE

În limba română

1. AFANAS, A. *Teoria și praxiologia formării profesionale continue a cadrelor didactice*. Teza de doctor habilitat în științe ale educației, Chișinău, 2022. 422 p.
2. AFANAS, A. Dimensiunile paradigmei de profesionalizarea cadrelor didactice. In: *Educația de calitate în contextul provocărilor societale*, Ed. 1, 21 octombrie 2022. Chișinău: CEP UPS "Ion Creangă", 2022, pp. 291-297. ISBN 978-9975-46-638-7.
3. ANTOCI, D., BOROZAN, M. *Axiologia educației*. Manual universitar. Costești, România, Editura: Ars Libri, 2023. 364 p. ISBN 978-606-36-2430-8.
4. ANTOCI, D. *Teoria și metodologia formării orientării valorice a adolescenților și tinerilor*. Monografie. Chișinău, 2020. 220 p. ISBN 978-9975-56-811-1.
5. ANTOCI, D. *Educația prin valori și pentru valori. Ghid metodic*. Chișinău. 2018, 216 p. ISBN 978-9975-3223-3-1.
6. ANTONESEI, L. *Polis și Paideia. Șapte studii despre educație, culturi și politici educative*. Iași: Polirom, 2005, 191 p.
7. APOSTOL, P. *Viitorul*. București: Ed. Enciclopedică, 1977. 373 p.
8. BACIU, S. Evaluarea calității procesului educațional. În: *Tendințe actuale în Științele Educației. Conferința internațională, ediția a X-a. Suceava, 7-9 iunie, 2011*, p.136-143. ISBN 978-973-666-384-0.
9. BERGER, P., LUCKMANN, TH. *Construirea socială a realității*. Trad. A. Butucelea. Ed. Art. 2008.262 p. ISBN 978-973-124-212-5.
10. BERGER, G. *Omul modern și educația sa. Psihologie și educație*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1973. 101 p.
11. BEȚIVU, A. *Stilul existențial: Paradigmă și transfigurări axiologice*: Monografie. Bălți: S.n., 2022. 202 p. ISBN 978-9975-161-03-9.
12. BOCOȘ, M-D. Despre prospectarea în educație. În: *Educația la centenar. Idei. Instituții. Personalitate*. Iași, Ed. Polirom, 2018. p.281-285.
13. BOCOȘ, M.-D. *Dicționar praxiologic de pedagogie*. Volumul V. Pitești, 2016. ISBN 978-973-47-2212-9.
14. BOROZAN, M., BEȚIVU, A. Axiologia emoțiilor din perspectiva rolului strategic al cercetării pedagogice în schimbarea socială. In: *Managementul educațional: realizări și perspective de dezvoltare*, 27 aprilie 2017. Ediția 1-a. Bălți, 2017, pp. 229-233. ISBN 978-9975-132-97-8.

15. CALLO, T. Educația: provocări de ieri, provocări de azi. In: *Revista Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*, 2020, nr. 5(123), p. 30. ISSN 1810-6455.33
16. CAPCELEA, V., CAPCELEA, A. *Etica ecologică. Bazele armonizării relației morale a omului cu mediul înconjurător*. București: Ed. Pro Universitaria. 288 p. ISBN 978-606-26-1741-7.
17. CAPCELEA, V., MOVILEANU, P., BRAGA, M. *Filosofie socială. Manual pentru instituțiile de învățământ superior (cu profil economic, tehnic și tehnologic)*. Chișinău 2019, 266p. ISBN 978-9975-46-406-2.
18. COJOCARIU, V.-M. *Educație pentru schimbare și creativitate*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 2003. 312 p.
19. COJOCARU, Vict. *Teoria și metodologia transferului inivațional în învățământul universitar*. Chișinău: Ed. Pantos, 2010, 241 p.
20. COJOCARU-BOROZANU, M., ZAGAEVSCHI, C., STRATAN, N. *Pedagogia culturii emoționale*. Chișinău, 2014, 200 p. ISBN 978-9975-46-214-3.
21. CRISTEA, S. Educație pentru schimbare și dezvoltare, tehnologie și progres. In: *Didactica Pro..., revistă de teorie și practică educațională*, 2017, nr. 4(104), pp. 53-56. ISSN 1810-6455.
22. CRISTEA, S. *Sistemul de Educație/Învățământ*. Vol.5. Ed. Publishing House, 2017. ISBN: 978-606-683-465-8.
23. CRISTEA, S. *Educația. Concept și analiză*. Vol.2. București, 2016, 117 p. ISBN 978-606-683-378-3.
24. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*. București: EDP, 1979. 831 p.
25. CRIȘCIUC, V. Situația actuală a sistemului educațional din Republica Moldova: analize comparative din perspectiva evaluărilor internaționale. In: *Creativitatea și dezvoltarea personală: dimensiuni psihologice și filozofice*, 1 octombrie 2020, Iași. România: Editura Performantica, 2020, Ediția a-XI-a, Vol. II, pp. 81-85. ISBN 978-606-685-718-5.
26. CUCOȘ, C. *Pedagogie*. Ed. a III-a revizuită și adăugită. Iași: Polirom, 2014. p. 536. ISBN 978- 973-46- 4041-6.
27. CULDA, L. *Omul, valorile și axiologia*. București: Ed. Științifică și Enciclopedică, 1982, 247 p.
28. CUZNEȚOV, L. *Filosofia și axiologia educației*. Suport de curs. Chișinău, 2017, 121 p.
29. CUZNEȚOV, L. *Educație prin optim axiologic. Teorie și practică*. Chișinău: Primex-com. S.R.L., 2010, 159 p. ISBN 978-9975-4073-2-8.

30. CUZNEȚOV, L. *Filosofia educației*. Ghid metodologic /pentru studenții de la facultățile pedagogice. Chișinău, CEP UPS” I. Creangă”, 2004, 230 p.
31. DEWEY, J. *Fundamente pentru o știință a educației*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1992. 365 p.
32. DOTTRENS, R. *Institutori ieri. Educatori mâine*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1971, 186 p.
33. FRANȚUZAN, L., HADÎRCĂ, M., CALLO, T. (coord). *Paradigma de reconfigurarea procesului de învățare*. Chișinău, 2021, 261p. ISBN 978-9975-48-193-9.
34. GAGIM, I. Educația: schimbări „tectonice”. Constatări și așteptări. În: *Făclia*. Vineri, 29 septembrie 2023. ISSN 1857-3010.
35. GORAȘ-POSTICĂ, V. Competența proiectivă: abordare managerial-pedagogică. În: *Limba Română* . 2014, nr. 3 (225), pp. 112-120. ISSN 0235-9111.
36. GORAȘ-POSTICĂ, V. *Teoria și metodologia managementului proiectelor educaționale de intervenție*. Studiu monografic. Chișinău, CEP. USM, 2013, 193 p. ISBN: 978-9975-71-365-8.
37. GUȚU, VL., MORARU, E., DANDARA, O. *Proiectarea standardelor de formare profesională inițială în învățământul universitar. Ghid metodologic*. Chișinău: CE USM, 2003. 86 p.
38. HAHEU-MUNTEANU, E. *Politici educaționale: Suport de curs*. Univ. Ped. de Stat "Ion Creangă" din Chișinău. 2019, 120 p. ISBN 978-9975-134-57-6.
39. JELESCU, P.; TELEUCĂ, M. Teoria rezultanței. In: *Asistența psihologică la etapa contemporană: realități și perspective*, Ed. 1, 21 octombrie 2022, Universitatea Pedagogică de Stat Ion Creangă, 2022, pp. 197-201.
40. JINGA, I., ISTRATE, E. *Manual de pedagogie*. București: ALL, 2006. 567p. ISBN 973-571-632-1.
41. KANT, I. *Despre pedagogie*. Redactor. S. Pelin. București: Ed. Paideia, 2002, 80 p. SBN 973-596-104-0.
42. LUNGU, V., SILISTRARU, N. *Proiectarea competențelor prospective în curricula universitară. Ghid metodologic*. Chișinău: MS Logo, 2022, 146 p. ISBN 978-9975-3541-1-0.
43. LUNGU, V., SILISTRARU, N. *Pedagogia prospectivă. Suport de curs*. Chișinău: MS Logo, 2022, -312 p. ISBN 978-9975-3541-2-7.
44. LUNGU, V. Preocupări ale universității între adaptarea la schimbare și inovare. In: *Preocupări contemporane ale științelor socio-umane*.

- Ediția 12, 2-3 decembrie 2021, ULIM. Chișinău, 2022: "Print-Caro" SRL, 2021, pp. 7-15. ISBN 978-9975-164-83-2.
45. **LUNGU, V., SILISTRARU, N.** Evoluția valorilor din perspectiva intereselor profesionale și viziune prospectivă. În: *Educația în fața noilor provocări*. Vol.1, 5-6 noiembrie 2021, Chișinău. Universitatea de Stat din Tiraspol, 2021, pp. 62-69. ISBN 978-9975-76-371-4.
 46. **LUNGU, V., SILISTRARU, N.** Competența de anticipare a riscului în contextul schimbărilor sociale. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective Științe Exacte și ale Naturii și Didactica Științelor Exacte și ale Naturii*. Vol. 1, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: UST, 2021, pp. 221-228. ISBN 978-9975-76-312-7.
 47. **LUNGU, V.** *Teoria și metodologia educației prospective*. Coord. șt. Nicolae Silistraru. Univ. Tehnică din Moldova, Chișinău: MS Logo, 2019, 270 p. ISBN 978-9975-3327-5-0.
 48. **LUNGU, V.** Educația între prezent și viitor. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective*. Vol. 2, 27-28 septembrie 2019, Chișinău: UST, 2019, pp. 56-60. ISBN 978-9975-76-285-4.
 49. **LUNGU, V.** Proiectarea curriculară axată pe competențe. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice Psihopedagogie și managementul educației*. Vol. 5, 10-11 martie 2018, Chișinău: UST, 2018, pp. 71-77. ISBN 978-9975-76-233-5.
 50. **LUNGU, V.** Tendințe de implementare a educației prospective în sistemul de învățământ – factor determinant al dezvoltării societății. În: *Acta et commentationes* nr. 2 (13) 2018, p. 148-156. ISSN 1857-0623.
 51. **LUNGU, V.** Pedagogia Prospectivă –domeniu fundamental în sistemul științelor educației. În: *Revista Studias Universitatis*, seria: Științe ale Educației, nr. 9 (99) Chișinău, 2016, p. 114-117. ISSN 1857-2103.
 52. **LUNGU, V.** Formarea competențelor prospective în cadrul universitar. În: *Conferința științifică internațională. Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare*. 25-26 septembrie, 2012. Chișinău, 2012, pp. 88-92.
 53. **LUNGU, V.** Conceptualizarea educației prospective în cadrul universitar. *Teza de doctor în Pedagogie*, Chișinău 2012, 163 p.
 54. **MACAVEI, E.** *Pedagogie propedeutică*. Didactică. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1997, 616 p. ISBN 973-30-5596-4.
 55. **MONTEIL, J.-M.** *Educație și formare. Perspective psihosociale*. Iași: Ed. Polirom, 1997, 200 p. ISBN 973-683-009-8.

56. OJOVANU, V. Aspecte ale extinderii axiologiei speciale. În: *Analele Științifice ale USMF „N. Testemițanu”*, 2011, nr. 2 (12), pp. 386-391. ISSN 1857-1719.
57. PARHOMENCO, L. Evoluția paradigmei învățământului superior în context european. *Teză de doctor în științe ale educației*. Chișinău, 2019. [citat 04.10.2021]. Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2019/55426/lilia_parhomenco_thesis.pdf
58. PATRASCU, Dm., ROMAN, Al., PATRAȘCU, T. *Incursiuni în managementul anticriză*. Chișinău, 2009, 393 p. ISBN 978-9975-9960-8-2.
59. PETRESCU, I. Dimensiunea globală a managementului dezvoltării durabile. În: *Revista de Management General*, nr. 2, 2008, p. 5-23. ISSN 1841-818X.
60. PIAGET, J. *Psihologia inteligenței*. București: Editura Cartier, 2008, 204 p. ISBN 9789975794640.
61. SABĂU, I., POPA BERCE, C., FLORESCU, M.C., LAURIAN, S. (coord.). Competențe predictibile ale dascălului din perspectiva viitorului. În: *Simpozion Național de comunicări științifice*, 8-9 Aprilie, 2005, Ed. Univ. din Oradea, 2006, p. 447. ISBN 973-759-060-0.
62. SILISTRARU, N. *Note de curs la Pedagogie*. Ediția a II-a. Chișinău 2002, 295 p.
63. SILISTRARU, N. *Valori ale educației moderne*. Chisinau: 2006. 176 p. ISBN 978997596850.
64. SINGH, R. Schimbarea educației pentru o lume în schimbare. În: *Revista Perspective* nr. 81/1992. p.138-141. ISSN 1582134X.
65. STANCIU, M. *Reforma conținuturilor învățământului. Cadru metodologic*. Iași: Polirom, 1999, 247 p. ISBN 973-683-334-8.
66. STEFANCĂ, N. Factorii ce generează schimbări în cadrul instituțiilor de învățământ superior. În: *Paradigme moderne în dezvoltarea economiei naționale și mondiale. Manifestare științifică internațională*. Chișinău, 2020, p. 408-413. ISBN 978-9975-152-69-3.
67. ȘOITU, L. Continuitatea dintre milenii. În: *Revista științifică Studias Universitatis*, seria: Științe ale Educației, nr. 5 (105) Chișinău, 2017, p. 3-8. ISSN 1857-2103.
68. SLEAHTIȚCHI, M. Sub semnul schimbării: știința psihologică în metamodernitate. În: *Psihologie. Pedagogie Specială. Asistență Socială*. 2020, nr. 2 (59), pp. 3-27. ISSN 1857-0224.

69. TARNOVSCHI A., RACU J. *Psihologia proceselor cognitive*. (Ciclul I, licență) Note de curs. Chișinău, 2017, 217 p. ISBN 978-9975-71-948-3.
70. TODORAN, D. (coord.). *Prospectiva educației și învățământului*. În: *Problemele fundamentale ale pedagogiei*. București: Ed. Didactică și Pedagogică, 1982. p. 197-213. <https://ro.scribd.com/document/581245455/Todoran-Probleme-Fundamentale-Ale-Pedagogiei-1982>
71. ȚARNĂ, E. Valorile pedagogice ale dezvoltării atitudinii nonconflictuale a studenților din perspectiva integrării profesionale. Chișinău: UPS „I. Creangă”, 2022, 315 p. ISBN 978- 9975-46-639-4.
72. ȚURCAN, R., BUGAIAN, L. etc. *Restructurarea sistemului de învățământ superior din Republica Moldova: proiect de propuneri legislative*. Chișinău, 2015. 129 p. ISBN 978-9975-4003-8-1.
73. VASILESCU, D., MIDONI J. *Viitorul educației superioare în Moldova o privire asupra percepțiilor studenților*. Chișinău, 2019. 20 p. [accesat 09.10.2021]. Disponibil: [file:///C:/Users/User/Downloads/03_VIITORUL-EDUC_var-ROM_23-01-2020_NEW%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/03_VIITORUL-EDUC_var-ROM_23-01-2020_NEW%20(1).pdf)
- In engleză**
74. CUCIUREANU, G. *ERAWATCH Country Reports 2013: Moldova*. EUR 26763. Luxembourg (Luxembourg): Publications Office of the European Union; 2014. JRC91222. ISSN 1831-9424. [accesat 09.10.2021]. Disponibil: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/reposito ry/ handle/JRC91222>
75. DATOR, J.A. *Advancing Futures: Futures Studies in Higher Education*. Praeger, 2002, 408 p. ISBN 978-0274677337.
76. DIXON, J., SHERMAN, P. *Economics of Protected Areas: A New Look at Benefits and Costs*. Island, London. 1990, 251 p. ISBN 978-1559630337.
77. DURAN R. T. *Prospectiva: explorar el futuro*. 2001[accesat 09.10.2021]. Disponibil: <https://ruc.udc.es/dspace/bitstream/handle/2183/8969/CC70art7ocr.pdf?sequence=1>
78. INAYATULLAH, S. *Anticipatory action learning: Theory and practice*. *Futures*, 38(6), 2006, p. 656-666. ISSN 1873-6378.
79. FAURE, E., HERRERA, F., KADDOURA A-R. et.all. *Learning to be. The world of education today and tomorrow*. Report of the International Commission on the Development of Education. Unesco, Paris, 1972, 348 p. ISBN 978-93-3-101017-0.

80. FORWARD PLANNING in Education in the Member States of the European Union: *Results of the EURYDICE Survey*. 1999 <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED437720.pdf>
81. Futures of Education 2024, UNESCO [citat 17.04.2024]. Disponibil: <https://unesdoc.unesco.org/search/N-EXPLORE-4af3f8aa-fae4-41bd-8bf6-9b703de23a64>
82. GAGNE, R. *The Conditions of Learning* (4th Ed.). New York: Holt, Rinehart & Winston. 1985, p. 381-393. ISBN 10: 0030636884.
83. GILBERT, D., WILSON, T. Prospecation: Experiencing the future. In: *Science*, Vol. 317, 2007, pp.1351-1354. [accesat 09.10.2021]. Disponibil:https://www.Researchgate.net/publication/6017733_Prospaction_Experiencing_the_Future
84. GODET, M. *Creating future. Scenario Planning as a Strategic Management Tool*. France: Economica, 2006, 369 p. ISBN 2-7778-5244-1.
85. GODET, M. *From anticipation to action*. A handbook of strategic prospective. Paris: Publishing Dunod, 1994, 275 p. ISBN 13- 978-9231028328.
86. GUIDANCE NOTE: *Anticipating and matching skills and jobs*. International Labour of Geneva, 2015. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms534307.pdf
87. HENDERSON, H. The Politics of the Solar Age: 1975–2015. In: *World Futures Review*. Vol.7, Issue 2-3. October, 2015. p. 180-191 <https://doi.org/10.1177/1946756715602223> .
88. HERTVIK, J. *IT Strategic Planning*. Bmcblogs, 28 january, 2022 [accesat 09.10.2021]. Disponibil: <https://www.bmc.com/blogs/it-strategic-planning-why-is-an-it-strategy-so-important/>
89. HIDEG, E. Theory and practice in the field of foresight. În: *Foresight the journal of future studies, strategic thinking and policy* 9 (6), 2007, pp. 36-46. ISSN 1465-9832.
90. HERODOTOU, C., SHARPLES, M., GAVED, M., KUKULSKA-HULME, A., RIENTIES, B., SCANLON, E., WHITELOCK, D. Innovative Pedagogies of the Future: An Evidence-Based Selection. In: *Frontiers in Education*. V. 4, article 113. 2019, doi: [10.3389/feduc.2019.00113](https://doi.org/10.3389/feduc.2019.00113)
91. KUHN, T. *The Structure of Scientific Revolutions*. The university of Chicago press, ltd., London, 1970, 222 p. ISBN 0-226-45804-0.

92. KAHNEMAN, D., TVERSKY, A. Prospect Theory: An Analysis of Decision under Risk. In: *Econometrica*, Vol. 47, No. 2 (Mar., 1979), pp. 263-291. ISSN 1468-0262. <https://www.jstor.org/stable/1914185?origin=JSTOR-pdf>
93. LUNGU, V. *Prospective pedagogy: conceptual and methodological fundamentals*. Monograph. Primedia eLaunch, Boston, USA, 2022. 117 p. ISBN 979-8-88722-627-9.
94. LUNGU, V., SILISTRARU, N., BOTNARI, V., MÎSLIȚCHI, V. The efficiency of prospective education in a changing society In: *Internațional Journal of Advanced Research (IJAR)* 9 (11), 2021, p. 465-475. ISSN 2320-5407. https://www.journalijar.com/uploads/61a5b75a1c0fa_IJAR-37825.pdf
95. LUNGU, V., SILISTRARU, N., ANTOCI, D. Professional values and societal requirements as challenges in the formation of prospective skills among students. In: *Internațional Journal of Advanced Research (IJAR)* 9 (10), 2021, p. 474-484. ISSN 2320-5407. https://www.journalijar.com/uploads/617faed8698e7_IJAR-37361.pdf
96. LUNGU, V. Importance of Developing the Prospective Competences among Engineering Students. *Proceedings of IASTEM International Conference Krakow*, Poland, 04th – 05th July, 2021 p. 4-11 ISBN 978-93-90150-26-7.
97. MASINI, E. It is important that the future be seen as a number of possible alternatives. Futures, not future. In: *Ten Principles for Thinking about the Future: a Primer for Environmental Professionals*. p. 3-4.
98. MEADOWS, DONELLA H., MEADOWS, DENNIS L., RANDERS J., BEHRENS, WILLIAM W. *The Limits to Growth*. Potomac Associates – Universe Books, 1972, 205 p. ISBN 0-87663-165-0.
99. NAISBITT, J., ABURDENE, P. *Megatrends 2000*. Sidgwick and Jackson. London, 1990, 384 p. ISBN 978-0-380-70437-8.
100. The future of education and skills Education 2030. [online]. OECD 2018. [citat 15.12.2021] Disponibil: [https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)
101. TAYLOR, C., POWER, S. Re-educating the nation? The development of a new curriculum for Wales. *The Curriculum Journal*, no. 31 (2), 2020, p. 177-180. ISSN1469-3704.
102. TOFLER, A. *Future shock*. Ed. Random HouseNew York, 1970, 286 p. ISBN 9780593159477.

103. SLAUGHTER, R. Looking for the real „Megatrends”, p. 827- 849. 1993. [citat 25.06.2019]. Disponibil: [https://web.engr.uky.edu/~jrchee0/CE%20401/Megatrends-Naisbitt/Looking%20For%20Real%20Megatrends Slaughter.pdf](https://web.engr.uky.edu/~jrchee0/CE%20401/Megatrends-Naisbitt/Looking%20For%20Real%20Megatrends%20Slaughter.pdf)
104. SLAUGHTER, R. *Futures Beyond Dystopia: Creating Social Fores.* British Library, 2004. 167 p. ISBN 0-415-30269-2.
105. WELLS, H. *The Discovery of the Future.* New York 1902. Create Space Independent Publishing Platform, Copyright 2018, 54 p. ISBN 1724276778. <https://www.gutenberg.org/cache/epub/44867/pg44867-images.html>

În limba rusă:

106. SOJOCARU-BOROZAN, M., PAIUL I. Педагогика эмоциональной культуры. Учебное пособие. Costești: Ars Libri, 2023. 176 p. ISBN 9786063624094.
107. ДАНИЛЬЧЕНКО, В. *Проблема развития образования в России в контексте Глобального образования*, АЙРЕКС / Пресс-центр/ Электронный журнал «Полемика» / Выпуск 13.
108. БОРДОВСКАЯ, Н., РЕАН, А. *Педагогика*, Учебник для вузов, Санкт Петербург: Питер, 2001. 300 с. ISBN 5-8046-0174-1.
109. БОРОВКОВА, В. *Управление рисками в торговле* (Серия «Теория и практика менеджмента»), Москва: Издательский дом «Питер», 2004, 287 с. ISBN 5-94723-774-1.
110. БЕЛЯЕВ, Г. Актуальные направления и модели воспитания в современной международной практике. *Сибирский педагогический журнал*. 2013, No. 3, с. 42-48. ISSN 1813-4718.
111. ВОРОБЬЕВ Г. *Школа будущего начинается сегодня*. Москва: Просвещение, 1991, 237 с
112. ВЫГОТСКИЙ, Л. *Психология искусства*. 3-е изд., Искусство, Москва, 1986, 480 с. ISBN 978-5-17-115680-0.
113. ВЫГОТСКИЙ, Л. *Психология развития человека*. Москва, 2005, 1136 с. ISBN 5-699-13728-9.
114. МАТЮШКИНА, М. *Перспективная оценка качества постдипломного педагогического образования*. Санкт-Петербург, 2013. <https://www.dissercat.com/content/prospektivnaya-otsenka-kachestva-postdiplomnogo-pedagogicheskogo-obrazovaniya>

Resurse electronice

115. CADRUL DE REFERINȚĂ AL CURRICULUMULUI NAȚIONAL. Ordinul ministerului nr. 432 din 29 mai 2017. [online]. Chișinău, 2017. [citată 07.10.2021] Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/cadrul_de_referinta_final_rom_tipar.pdf
116. CADRUL EUROPEAN PENTRU ASIGURAREA CALITĂȚII ÎN EDUCAȚIE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ. Recomandarea parlamentului european și a consiliului din 18 iunie 2009 [online]. Brusel, 2009 [citată 09.03.2021]. Disponibil: https://mecc.gov.md/sites/default/files/document/attachments/cadruleuropean_de_referinta_pentru_asigurarea_calitatii_in_educatie_si_formare_profesionala_ro.pdf
117. CADRUL NAȚIONAL AL CALIFICĂRILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1016/2017. [citată 09.06.2021] Disponibil: <http://lex.justice.md/md/378431/>
118. CODUL EDUCAȚIEI al Republicii Moldova. Chișinău, 2014.
119. COMUNICARE a comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Îmbunătățirea și modernizarea educației. [online]. COM, 2016 – 10 p. [citată 21.05.2021]. Disponibil: www.cdep.ro/COM_2016_941_RO_ACTE_f
120. Nota informativă a Strategiei Educația 2030 [accesat 09.04.2023]. Disponibil: <https://particip.gov.md/ru/document/stages/proiectul-strategiei-de-dezvoltare-educatia-2030-si-proiectul-programului-de-implementarea-strategiei-de-dezvoltare-educatia-2030/9254#contentAnchor36611>
121. REGULAMENT AL PARLAMENTULUI EUROPEAN și al Consiliului de instruire al unui program al Uniunii Europene pentru schimbări sociale și inovări sociale. Bruxelles 2011.
122. STRATEGIA NAȚIONALĂ DE DEZVOLTARE „MOLDOVA EUROPEANĂ 2030” [citată 08.12.2021]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro
123. STRATEGIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna, Chișinău. 2004. 15 p. [citată 25.06.2019]. Disponibil: https://utm.md/edu/legal/strategia_rm.pdf
124. STRATEGIA DE CERCETARE-DEZVOLTARE A REPUBLICII MOLDOVA până în 2020. Hotărâre de Guvern Nr. 920 din 07-11-

2014. Publicat: 26-12-2014 în Monitorul Oficial Nr. 386-396 art. 1099 https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=115801&lang=ro
125. STRATEGIA de dezvoltare Educația 2030. [citat 04.04.2023]. Disponibil: <https://particip.gov.md/ru/document/stages/proiectul-strategiei-de-dezvoltare-educatia-2030-si-proiectul-programului-de-implementare-a-strategiei-de-dezvoltare-educatia-2030/9254>
126. STRATEGIA NAȚIONALĂ PRIVIND OCUPAREA FORȚEI DE MUNCĂ pentru anii 2017–2021 nr. 1473 din 30.12.2016 În: *Monitorul Oficial* nr. 109-118/272 din 07.04.2017 RM.
127. STRATEGIA INOVAȚIONALĂ a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 “Inovații pentru competitivitate” nr. 952 din 27.11.2013. În: *MO* nr. 284-289/1063 din 06.12.2013.
128. Teoriile dezvoltării: Teoria lui Super – durata de viață, spațiul de viață. [accesat 12.05.2022]. Disponibil: <https://pdfcoffee.com/teori-lui-super-despre-cariera-pdf-free.html>

LISTA PUBLICAȚIILOR AUTOAREI LA TEMĂ

Monografii :

129. LUNGU, V. *Teoria și metodologia educației prospective*. Coord. șt. Nicolae Silistraru. UTM, Dep. Științe Socio Umane. Chișinău: MS Logo, 2019, 270 p. ISBN 978-9975-3327-5-0.
130. LUNGU, V. *Prospective pedagogy: conceptual and methodological fundamentals*. Monograf. Boston, USA, 2022, 117 p. ISBN 979-8-88722-627-9. <https://doi.org/10.46299/979-8-88722-627-9>

În reviste internaționale cotate ISI și SCOPUS

128. LUNGU, V., SILISTRARU, N. Conceptual Approaches of Prospective Pedagogy. In: *International Journal of Emerging Technologies in Learning*. 2021, nr. 18 (16), pp. 69-84. ISSN 1868-8799. https://ibn.idsi.md/vizualizare_numar_revista/1065/5788?visible=1 <http://dx.doi.org/10.3991/ijet.v16i18.25169>

În reviste din străinătate recunoscute

129. LUNGU, V., SILISTRARU, N., MAFTEI, V. Design of prospective skills in the university curriculum from the Republic of Moldova. *International Journal of Higher Education Pedagogies* 3(2), 2022, p. 34–52.
130. LUNGU, V.; SILISTRARU, N.; BOTNARI, V.; MÎSLIȚCHI, V. The efficiency of prospective education in a changing society In:

- Internațional Journal of Advanced Research (IJAR)* 9 (11), 2021, p. 465-475. ISSN 2320-5407. <https://doi.org/10.21474/ijar01/13765>
131. LUNGU, V. Importance of Developing the Prospective Competences among Engineering Students. In: *International Journal of Management and Applied Science (IJMAS)*. Volume-7, Issue-8. 2021, pp. 4-11. ISSN 2394 7926. [http://ijmas.iraj.in/paper_detail.php?paper_id=18126&nameImportance of Developing the Prospective Competences among Engineering Student](http://ijmas.iraj.in/paper_detail.php?paper_id=18126&nameImportance_of_Developing_the_Prospective_Competerences_among_Engineering_Student)
132. LUNGU, V., SILISTRARU, N., ANTOCI, D. Professional values and societal requirements as challenges in the formation of prospective skills among students. In: *Internațional Journal of Advanced Research (IJAR)* 9 (10), 2021, p. 474-484. ISSN 2320-5407.
133. LUNGU, V. Anticipation skill—a challenge of the 21st century generations. In: *International Journal of Social Science and Economic Research*. Vol. 05, no. 08, 2020, p. 2308-2323. ISSN 2455-8834.
134. LUNGU, V. Impact of Development on Professional Activity. In: *Eastern European Journal for Regional Studies (EEJRS)*. 2019, nr. 2(5), pp. 70-80. ISSN 2537-6179.
135. LUNGU, V. Knowledge-based society - a condition to ensure sustainable development. In: *Eastern European Journal for Regional Studies (EEJRS)*. 2019, nr. 1(5), pp. 96-111. ISSN 2537-6179.
- În reviste din Registrul Național al revistelor de profil Categoria B**
136. LUNGU, V. Challenges of society in the 21st century. In: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*. 2021, nr. 2(24), pp. 76-82. ISSN 1857-0623.10.36120/2587-3636.v24i2.76-82 <https://doi.org/10.36120/2587-3636.v24i2.76-82>
137. LUNGU, V. Aspecte psihopedagogice ale dezvoltării comportament moral în funcție de vârstă. In: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*. 2020, nr. 4 (22), pp. 195-203. ISSN 1857-0623. 10.36120/2587-3636.v22i4.195-203.
138. LUNGU, V. Aspects of the ethical behavior from a neurological perspective. In: *Journal of Social Sciences*. 2019, nr. 2(1), pp. 47-55. ISSN 2587-3490.10.5281/zenodo.2606420.
139. LUNGU, V. Tendințe de implementare a educației prospective în sistemul de învățământ – factor determinant al dezvoltării

- societății. In: *Acta et commentationes (Științe ale Educației)*. 2018, nr. 2(13), pp. 148-156. ISSN 1857-0623.
140. LUNGU, V. Pedagogia prospectivă – domeniu fundamental în sistemul științelor educației. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*. 2016, nr. 9(99), pp. 114-117. ISSN 1857-2103. <http://ojs.studiamsu.eu/index.php/education/article/view/660>
141. LUNGU, Viorelia., LUNGU, Tatiana. Importanța educației prospective în pregătirea managerului educațional. În: *Acta Et Comentiones Științe al Educației*. 2015, nr. 2 (7), p. 40-48. ISSN 1857-0623.
142. LUNGU, V. Moralitatea – dimensiune a personalității. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*. 2014, nr. 9 (79), pp. 18-24. ISSN 1857-2103.
143. LUNGU, V. Familia între valorile moral-spirituale și valorile economice. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*. 2014, nr. 5 (75), pp. 56-60. ISSN 1857-2103.
144. REPIDA, T.; LUNGU, V. Tendințe de implementare a educației prospective în sistemul de învățământ universitar. In: *Studia Universitatis Moldaviae (Seria Științe ale Educației)*. 2013, nr. 9 (69), pp. 34-39. ISSN 1857-2103.

Altele

145. LUNGU, V. Adaptarea și schimbarea în procesul pregătirii viitorilor pedagogi în contextul programului universitar. În: *Grădinița Modernă*. 2015, nr.1 (12), p.14-15. ISSN 1857-4610.

Articole în culegeri științifice internaționale

146. ZEGREA L.-G. LUNGU, V. Rolul aplicării chestionarului pentru identificarea intereselor elevilor și orientarea conținutului curriculumului școlar opțional. În: *XVIII International Scientific and Practical Conference «Advancing in research, practice and education»*, 10-13 May 2022, Florence, Italy, p. 397-399, ISBN 979-8-88526-737-3. DOI 10.46299/ISG.2022.1.18 <https://isg-konf.com/ru/advancing-in-research-practice-and-education-two/>
147. ZEGREA L.-G. LUNGU, V. Aplicații inovative implementate în curriculumul școlar. În: *The XII International Scientific and Practical Conference „Actual priorities of modern science, education and practice”* Marchi 29-April 01, 2022, Paris, France, p.

- 480-484. ISBN 979-8-88526-748-9. <https://isg-konf.com/ru/actual-priorities-of-modern-science-education-and-practice-ru>
148. LUNGU, V., SILISTRARU, N., & MAFTEI, V. Design of prospective skills in the university curriculum from the Republic of Moldova. In: *The 4th World Conference on Research in Teaching and Education*, 18-20 March 2022, Prague, Czech Republic, 313-332 p Disponibil: <https://www.dpublication.com/wp-content/uploads/2022/03/89-6498.pdf>
149. ZEGREA L.-G. LUNGU, V. Dezvoltarea curriculumului școlar prin introducerea softurilor educaționale și a platformelor digitale. În: *The XII International Scientific and Practical Conference „Actual priorities of modern science, education and practice”* Marchi 29-April 01, 2022, Paris, France, p. 485-492. ISBN 979-8-88526-748-9. <https://isg-konf.com/ru/actual-priorities-of-modern-science-education-and-practice-ru/>
150. LUNGU, V.; CREȚU, L. The place of moral values in the High School Curriculum in the Republic Of Moldova. In: *Proceeding of The 4th International Conference on New Trends in Teaching and Education* 18-20 February, Milan, Italy. 2022, p. 105. <https://www.dpublication.com/wp-content/uploads/2022/02/39-2958.pdf>
151. LUNGU, V. Learning to learn competence - major imperative in changing adaptability to labor market requirements. In: *Internațional Conference on Humanities, Social Science and Business Management (ICHSSBM)* december 22 nd 2021, India, pp. 25-31. https://www.digitalxplore.org/up_proc/pdf/1194-164162177525-31.pdf
152. LUNGU, V. Importance of Developing the Prospective Competences among Engineering Students. *Proceedings of IASTEM International Conference* Krakow, Poland, 04th – 05th July, 2021 p. 4-11 ISBN 978-93-90150-26-7. [file:///C:/Users/User/Downloads/Proceedings%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Proceedings%20(3).pdf)
153. LUNGU, V; SILISTRARU, N. Conceptual Approaches of Prospective Pedagogy. In: *Proceedings of The 3rd World Conference on Research in Teaching and Education* 23-25 April, 2021. Prague, Czech Republic. p. 53-66. <https://www.dpublication.com/wp-content/uploads/2021/04/21-80030.pdf>
154. LUNGU, V., ERMURACHI, A. Evoluția sistemului de învățământ profesional în dependență de provocările secolului XXI. În: *Simpozionul internațional: Creativitate-Formare-Performanță*. Iași: Kreatikon, 2017, pp. 38 -39. ISBN 978-9975-56-579-0.

Culegeri de lucrări ale conferințelor internaționale

155. LUNGU, V. Învățarea individuală a studenților – vector în adaptarea la schimbare. În: *Cercetarea, Dezvoltarea și Inovarea din perspectiva Eticii Globale*. Ed.III. Materialele Conferinței Științifice

- Internaționale 15 aprilie, 2022. Chișinău: Ed. Tehnica-UTM, 2022, p. 229-234. ISBN 978-9975-45-821-4.
156. LUNGU, V. The university between adaptation to change and innovation: practical issues. In: *Dialog intercultural polono-moldovenesc*. Vol. V, nr.1, 11-13 aprilie 2022, Chișinău: Tipografia UST, 2022, pp. 12-15. ISBN 978-9975-76-207-6.
157. LUNGU, V. Preocupări ale universității între adaptarea la schimbare și inovare. In: *Preocupări contemporane ale științelor socio-umane*. Ediția 12, 2-3 decembrie 2021, Chișinău. 2022: "Print-Caro" SRL, 2021, pp. 7-15. ISBN 978-9975-164-83-2.
158. LUNGU, V., SILISTRARU, N. Evoluția valorilor din perspectiva intereselor profesionale și viziune prospectivă. In: *Educația în fața noilor provocări*. Vol.1, 5-6 noiembrie 2021, Chișinău. Universitatea de Stat din Tiraspol, 2021, pp. 62-69. ISBN 978-9975-76-371-4.
159. LUNGU, I. Specialistul în devenire: între cunoaștere și schimbare. In: *Conferința tehnico-științifică a studenților, masteranzilor și doctoranzilor*. Vol.2, 23-25 martie 2021, Chișinău. Tehnica-UTM, 2021, pp. 608-611. ISBN 978-9975-45-699-9.
160. LUNGU, V. Impact of economic and social trends on professional activity. In: *Jean Monnet Conference. Moldova towards EU's regional and cross-border development*. Chisinau, 2019, on 22-23rd of August, 2019, ASEM, p.70-80.
161. LUNGU, V. Rolul comunicării în relaționarea interetnică. În: *Materialele Conferinței Științifice Internaționale Ediția a IX-a Preocupări contemporane ale Științelor Socioumane*. Chișinău, 6-7 decembrie, 2018, p.140- 149. ISBN 978-9975-3277-5-6.
162. LUNGU, V. The role of innovation in making the prospective educational system more efficient. In: *Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii*. Vol. 2, 28-29 septembrie 2018, Chișinău. ASEM, 2018, pp. 62-68. ISBN 978-9975-75-931-1.
163. LUNGU, V; GUITU, C. Expectanțele cadrelor didactice față de programele de formare continua. In: *Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar*. Vol. I, 27-28 octombrie 2017, Chișinău. UST, 2017, pp. 72-76. ISBN 978-9975-76-214-4.
164. LUNGU, V. Educația copilului în familie – arta formării omului de mâine. În: *Materialele Conferinței științifice internaționale: Învățământul*

- Postmodern: Eficiență și funcționalitate*. Chișinău, 15 noiembrie 2013, p. 222-225. Chișinău: CEP USM, 2014. ISBN 978-997571-513-3.
165. LUNGU, V. Paradigma prospectiva între evoluția și inovația educației. În: *Educația pentru dezvoltare durabilă: inovație, competitivitate, eficiență. Materialele conferinței științifice internaționale* 18-19 decembrie 2013. Chișinău, 2013, p.110-115. ISBN 978-9975-48-056-7.
166. LUNGU, V. Formarea competențelor prospective în cadrul universitar. În: *Conferința științifică internațională. Interferențe universitare – integrare prin cercetare și inovare*. 25-26 septembrie, 2012. Chișinău, 2012, pp. 88-92.
- Culegeri naționale**
167. LUNGU, V; SILISTRARU, N. Competența de anticipare a riscului în contextul schimbărilor sociale. În *materialele Conferinței științifice cu participare internațională. Învățământul superior: Tradiții, Valori, Perspective*. 1-2 octombrie. Vol. 2. UST. Chișinău, 2021, p. 221-228. ISBN 978-9975-76-362-2.
168. LUNGU, V. Anticiparea competențelor. In: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective Științe Socio-umanistice și Didactica Științelor Socio-umanistice*. Vol. 3, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: UST, 2020, pp. 158-165. ISBN 978-9975-76-311-0, 978-9975-76-314-1.
169. LUNGU, V. Educația între prezent și viitor. În: *Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională: Învățământ superior: Tradiții, Valori, Perspective*. 27-28 septembrie 2019. Vol II. Chișinău, 2019. p.55-60. ISBN 978-9975-76-285-4.
170. LUNGU, V. Rolul comunicării interculturale într-o societate europeană. În: *Materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională: Învățământ superior: Tradiții, Valori, Perspective*. 27-28 septembrie 2019. Vol II. Chișinău, 2019. p.50-55. ISBN 978-9975-76-285-4.
171. SILISTRARU, N.; LUNGU, V. Dimensiuni valorice ale conținuturilor educaționale de perspectivă. În *materialele Conferinței științifice cu participare internațională. Învățământ superior: tradiții, valori, perspective Pedagogia Școlii Superioare și Psihopedagogice*. Vol. 3, 28-29 septembrie 2018, Chișinău. UST, 2018, pp. 130-140. ISBN 978-9975-76-250-2.
172. LUNGU, V. Sesiunea și stresul la studenți. In: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice Psihopedagogie și management educațional*. Vol. 5, 27-28 februarie 2021, Chișinău, UST, 2021, pp. 246-251, ISBN 978-9975-76-322-6.

173. LUNGU, V. Anticiparea competențelor. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective Științe Socio-umanistice și Didactica Științelor Socio-umanistice*. Vol. 3, 29-30 septembrie 2020, Chișinău: UST, 2020, pp. 158-165. ISBN 978-9975-76-311-0.
174. LUNGU, V. Etica și specialistul secolului XXI. În: *Cercetarea, inovarea și dezvoltarea din perspectiva eticii globale*. 26 iunie 2020. Chișinău: UTM, 2020, pp. 178-185. ISBN 978-9975-45-654-8.
175. LUNGU, V. Educația între prezent și viitor. În: *Învățământ superior: tradiții, valori, perspective*. Vol. 2, 27-28 septembrie 2019, Chișinău: UST, 2019, pp. 56-60. ISBN 978-9975-76-2854.
176. LUNGU, V. Proiectarea curriculară axată pe competențe. În: *Materialele Conferinței Republicane a Cadrelor Didactice Psihopedagogie și managementul educației*. Vol. 5, 10-11 martie 2018, Chișinău. UST, 2018, pp. 71-77. ISBN 978-9975-76-233-5.
177. LUNGU, V. Rolul comunicării în relaționarea interetnică. În: *Preocupări contemporane ale științelor socio-umane*. Ediția 9, 6-7 decembrie 2018, Chișinău. 2018, pp. 140-149. ISBN 978-9975-3277-5-6.
178. LUNGU, V. Rolul valorilor morale în secolul XXI. În: *Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere*. Volumul I, 7-8 noiembrie 2014, Chișinău: UST, 2014, pp. 120-126. ISBN 978-9975-76-133-8.
179. LUNGU, V. Manifestarea comportamentului tolerant al pedagogului-model de formare a personalității studentului. În: *Conferința științifică interuniversitară. Științele Socioumanistice și Progresul Tehnico-Științific*. UTM 4 aprilie 2014, p. 94-99. ISBN 978-9975-45-319-6.
180. LUNGU, V. Strategii de formare a competențelor prospective în cadrul universitar. În: *Conferința științifică interuniversitară. Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific*. UTM 5 aprilie, 2013, pp. 162-167. ISBN 978-9975-45-258-8.
181. LUNGU, V. Impactul familiei dezintegrate asupra formării comportamentului etic la adolescenți. În: *Conferință științifică interuniversitară, Științele socio-umanistice și progresul tehnico-științific*. UTM. 5 aprilie 2013, p. 156-162. ISBN 978-9975-45-258-8.

Materiale/ teze la forurile științifice internaționale (peste hotare)

182. BYKOVA, S., LUNGU, V., BEZVERHNII, V. To the question of the psychology of decision-making: needs of the time. In: *Інновації в освіті: сутність, проблеми, перспективи //Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Одеса, 27-28 жовтня 2022, p. 78-79.

183. Zegrea L.-G., Lungu V. Rolul aplicării chestionarului pentru identificarea intereselor elevilor și orientarea conținutului curriculumului școlar opțional. În: *XVIII International Scientific and Practical Conference «Advancing in research, practice and education»*, 10-13 May 2022, Florence, Italy, p. 397-399. <https://isg-konf.com/advancing-in-research-practice-and-education -two/>

Conferințe internaționale în Republica Moldova

184. LUNGU, V. The role of humanitarian disciplines for engineers. In: *Electronics, Communications and Computing*. Editia a 10-a, 23-26 octombrie 2019, Chișinău. 2019, p. 88. ISBN 978-9975-108-84-3.
185. LUNGU, V. Politica Republicii Moldova cu privire la formarea continuă a cadrelor didactice. În: *Institutul de Științe ale Educației: Istorie, Performanțe, Personalități. Materialele Conferinței Științifice Internaționale consacrate aniversării a 75 de ani de activitate 20-21 octombrie*. Chișinău, 2016 pp. 277-279. ISBN 978-9975-48-104-5.

Note de curs / Suporturi de curs (aprobate de consiliul metodic, consiliul facultății)

186. LUNGU, V., SILISTRARU, N. *Pedagogia prospectivă. Suport de curs*. Chișinău: MS Logo, 2022, 312 p. ISBN 978-9975-3541-2-7.
187. LUNGU, Viorelia. *Etica profesională. Suport de curs*. USM. Chișinău, 2011, 192 p. ISBN 978-9975-71-103-6.

Ghiduri metodice/metodologice

188. LUNGU, V., SILISTRARU, N. *Proiectarea competențelor prospective în curricula universitară. Ghid metodologic*. Chișinău: MS Logo, 2022, 146 p. ISBN 978-9975-3541-1-0.
189. LUNGU, V. *Psihodiagnostic. Ghid pentru studenți*. Chișinău: UST. 2014, 192 p. ISBN 978-9985-76-130-7.
190. coautor: LUNGU, V. Valorile morale – scopuri fundamentale ale personalității. În: *Educația morală a elevilor. Ghid metodologic*. UST. Liceul teoretic Orizont. Coordonator L. Șofron. Chișinău. 2014, p. 41-52. ISBN 978-9975-76-137-6.

ADNOTARE

LUNGU, Viorelia,

„Fundamente conceptuale și metodologice ale educației prospective”, Teza de doctor habilitat în științe ale educației, Chișinău, 2024.

Structura tezei include: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie din 428 titluri, adnotare (în limbile română și engleză), concepte-cheie (în limbile română și engleză), lista abrevierilor, 22 de anexe, 278 de pagini (text de bază), 54 de figuri, 37 de tablele.

Publicații la tema tezei: 64 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: *prospectiv, educație prospectivă, pedagogia prospectivă, competența prospectivă, valori morale, valori prospective, personalitate prospectivă, curriculum, student, cadru didactic, paradigmă.*

Scopul studiului constă în dezvoltarea pedagogiei prospective prin conceptualizarea și valorificarea practică a Paradigmei educației prospective orientată spre formarea personalității prospective a studentului în învățământului superior.

Obiectivele cercetării: stabilirea reperelor conceptuale ale EP în condițiile ritmului accelerat al schimbărilor și a inovării în procesul educațional universitar; studiul experimental preliminar de identificare a valorilor personalității prospective a studenților; dezvoltarea cunoașterii științifice a PP prin conceptualizarea Paradigmei EP, reprezentată de configurarea Bazei duale (Blocul gnoseologic al educației prospective și Blocul operațional al formării CP), axate pe Resortul subsecvent în vederea formării personalității prospective; reconceptualizarea și dezvoltarea semnificației termenilor de PP, EP, valori ale personalității prospective, CP în contextul Teoriei EP; elaborarea și valorificarea bazei metodologice a EP în învățământul superior reprezentată de legitățile, principiile, condițiile și mecanismele de formare a personalității prospective; consemnarea și descrierea VPP în context universitar; elaborarea concluziilor științifice și a recomandărilor metodologice privind teoria și metodologia EP.

Noutatea și originalitatea științifică constă în dezvoltarea cunoașterii științifice a PP prin determinarea fundamentelor teoretico-metodologice ale EP în termeni de valori ale personalității prospective; conceptualizarea Paradigmei EP, reprezentată de Teoria EP prin Blocul epistemologic al EP și Blocul operațional al formării CP; metodologia EP valorificată prin elaborarea legităților, principiilor, condițiilor și mecanismelor de formare a personalității prospective. Prin elaborarea Teoriei EP au fost create premise în vederea reconceptualizării EP, a definirii noțiunii de PP, a VP și a CP. Studiul experimental preliminar al identificării VP a studenților a permis elaborarea metodologiei EP, a instrumentelor de evaluare a VP, stabilirea demersului de formare a CP, identificarea VP a studenților și consolidarea referențialului axiologic al personalității prospective în mediul universitar.

Noua direcție de cercetare – Teoria și metodologia dezvoltării personalității prospective.

Rezultatele științifice principale noi: dezvoltarea pedagogiei prospective, conceptualizarea și valorificarea Paradigmei educației prospective prin fundamentarea epistemologică a educației prospective; reconceptualizarea educației prospective; definirea termenului de pedagogie prospectivă și competență prospectivă; consemnarea și consolidarea referențialului axiologic al personalității prospective a studenților; determinarea dimensiunilor EP; stabilirea legităților a principiilor, și a condițiilor formării CP în cadrul universitar; întemeierea științifică a Teoriei EP; dezvoltarea curriculumului universitar prin elaborarea curriculumului disciplinar Educația prospectivă și proiectarea EP la disciplinele: Etica profesională, Comunicare și scriere academică și Didactică funcțională; elaborarea și aplicarea în practica educației universitare a instrumentelor de evaluare a competenței prospective la studenți.

Semnificația teoretică rezultă din dezvoltarea PP, conceptualizarea Paradigmei EP, în contextul căreia a fost elaborată Teoria EP, au fost stabilite dimensiunile EP (temporală, anticipativă și vectorială), au fost determinate principiile (principiul perspectivei temporale, principiul stringenței sociale, principiul anticipării) și legitățile EP (anticipării, orientării educației spre viitor, schimbării și pragmatismului prospectiv). Interpretarea și descrierea abordărilor teoretice și studiul experimental au permis completarea aparatului noțional teoretico-metodologic cu termenii de „EP”, „PP”, „CP”; consolidarea referențialului axiologic al personalității prospective și formularea indicatorilor și descriptorilor CP.

Valoarea aplicativă a cercetării se referă la: validarea în practica educației universitare a Paradigmei EP, axată pe Blocul gnoseologic și Blocul operațional, integrate prin Resortul subsecvent cu scopul formării personalității prospective; identificarea condițiilor EP la nivelul elaborării, aplicării curriculumului universitar EP și a integrării valorilor prospective la disciplinele: Etica profesională, Comunicare și scriere academică și Didactică funcțională, orientate spre formarea CP la studenți. Pentru estimarea CP a studenților a fost propusă matricea de evaluare a CP, au fost elaborate și aplicate instrumente de evaluare a CP, au fost formulate recomandări metodologice privind formarea personalității prospective.

Implementarea rezultatelor științifice au fost realizate în cadrul a 43 de evenimente științifice internaționale și naționale, în cadrul Departamentului Științe Socio-Umane, FCIM, Universitatea Tehnică a Moldovei și a Catedrei PEP, Facultatea Pedagogie, Universitatea de Stat din Tiraspol, cu sediul la Chișinău.

ANNOTATION

LUNGU, Viorelia,

"Conceptual and methodological foundations of prospective education",

Thesis of doctor habilitatus in Education Sciences, Chisinau, 2024.

The thesis structure includes: introduction, four chapters, overall conclusions and recommendations, bibliography of 428 titles, annotation (Romanian, English), key concepts (Romanian, English), list of abbreviations, 22 annexes, 278 pages of main text, 54 figures, 37 tables.

Publications related to the thesis topic: 64 scientific works.

Keywords: prospective, prospective education, prospective pedagogy, prospective competence, prospective values, prospective personality, curriculum, student, teaching personnel, paradigm.

The purpose consists in the development of PP through the conceptualization and practical valorization of the Paradigm of PE oriented towards the formation of prospective personality student's in higher education.

The objectives of the research: establishing the conceptual benchmarks of PE under the conditions of the accelerated pace of changes and innovation in the university educational process; preliminary experimental study to identify prospective personality values of students; the development of scientific knowledge of PP through the conceptualization of the Paradigm of PE, represented by the epistemological Block of prospective education and the operational Block of prospective competence training, focused on the subsequent Resort in order to form the prospective personality; the reconceptualization and development of the terms PP, PE, prospective personality values, PC in the context of PE Theory; the elaboration and capitalization of the methodological base of PE in higher education represented by the laws, principles, conditions and mechanisms of prospective personality formation; recording the values of the prospective personality in a university context; elaboration of scientific conclusions and methodological recommendations regarding the theory and methodology of PE.

Scientific novelty and originality consists in determining the theoretical-methodological foundations of PE in terms of prospective personality values; the development of scientific knowledge of PP through the conceptualization of the PEP, represented by the EPE through the EBPE and the OBPCF; the methodology of PE capitalized on by elaborating the laws, principles, conditions and mechanisms for the formation of the prospective personality. By developing the TPE, premises were created in order to reconceptualize PE, to define the notion of PP, PV and PC. The preliminary experimental study of the identification of students' PV allowed the development of the methodology of PE, the development of tools for evaluating PV, the establishment of the approach for the formation of PC, the identification of PV of students and the strengthening of the axiological referential of the prospective personality in the university environment.

New research direction: The Theory and Methodology of Prospective Personality Development.

New fundamental scientific results: the development of PP, the conceptualization and valorization of the PPE through the epistemological foundation of PE; reconceptualizing PE; defining the term PP and PC; recording and strengthening the axiological referential of the students' prospective personality; determining the dimensions of PE; establishing the legitimacy, the principles and conditions for the formation of PC in the university setting; the scientific foundation of the TPE; the development of the university curriculum by the curriculum PE and the design of PE in the disciplines: Professional Ethics, Academic Communication and Writing, and Functional Didactics; the development and application of the instruments for assessing students' PC.

The theoretical significance results from the development of PP, the conceptualization of the PPE, in the context of which the Theory of PE was elaborated, the dimensions of prospective education were established (temporal, anticipatory and vectorial), the principles and legalities of prospective education were determined (anticipation, orientation of education towards the future, change and prospective pragmatism). The analysis of theoretical approaches allowed the completion of the theoretical-methodological notional apparatus with the terms „PP”, „PE”, „PC”. The axiological referential of the prospective personality was consolidated, tools for assessing prospective values were developed, and indicators of PC were formulated.

Practical value of the research refers to: the validation in the practice of university education of the Paradigm of PE, focused on the Epistemological Block and the Operational Block, integrated through the subsequent Resort with the aim of forming the prospective personality; developing the mechanism of the formation of the of prospective personality; identifying the conditions of PE at the level of the development, application of the PE university curriculum and the integration of PPV in the disciplines: Professional Ethics, Academic Communication and Writing, and Functional Didactics, aimed at the formation of PC in students. In order to estimate the PC of students, the PC assessment matrix was proposed, PC assessment tools were developed and applied, methodological recommendations regarding the formation of prospective personality were formulated.

The implementation of scientific results has been carried out within 43 international and national scientific events, within the Department of Socio-Human Sciences, FCIM, Technical University of Moldova, as well as the Department of PPE, Faculty of Pedagogy, Tiraspol State University, headquartered in Chisinau.

Viorelia LUNGU

**FUNDAMENTE CONCEPTUALE ȘI METODOLOGICE ALE
EDUCAȚIEI PROSPECTIVE**

Rezumatul tezei de doctor habilitat în științe ale educației
specialitatea 531.01. Teoria generală a educației

Aprobat spre tipar: 23.08.2024

Formatul hârtiei 60x84 1/16

Hârtie ofset. Tipar RISO.

Tirajul 50 ex.

Coli de tipar: 4,5
